

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra dějin a didaktiky dějepisu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Osada Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou ve 20. století.

Pokus o mikrohistorickou sondu.

Village of Dobra Voda nearby Jablonec nad Nisou in 20th Century.

An Experimental Microhistorical Survey.

Filip Brus

Vedoucí práce: PhDr. Petr Koura, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Český jazyk a dějepis se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Osada Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou ve 20. století. Pokus o mikrohistorickou sondu* potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. dubna 2018.

Filip Brus, v. r.

PODĚKOVÁNÍ

Na prvním místě bych velice rád poděkoval panu doktoru Kourovi, že se mě ujal, vedl mi mou práci a po celou dobu mi poskytoval cenné rady. Mé díky patří také Státnímu okresnímu archivu v Jablonci nad Nisou a jeho zaměstnancům, kteří mi vždy velice ochotně pomohli a poradili. Dále si velmi vážím pomoci všech dobrovodských sousedů, a to jak minulých, tak současných, za jejich fotografie, pohlednice, věcné poznámky a spoustu informací, které mi předali. Jmenovitě potom vybírám především dva pamětníky v textu často citované, paní Boženu Zatřepálkovou a pana Petra Krátkého, Vám tímto ještě jednou děkuji za spolupráci.

ABSTRAKT

Do úvodu práce byla zasazena podkapitola, ve které je velmi stručně uvedena historie osady před příchodem 20. století, které je primárně zkoumáno. Dále je práce rozdělena do tří hlavních kapitol. První z nich představuje vývoj obyvatelstva severočeské osady Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou ve 20. století. Druhá část se věnuje dějinnému vývoji osady ve stejném období s přihlédnutím k dějinám lokálním i dějinám Československa. Členěna je vždy na část věnující se Dobré Vodě a část kontextovou řešící velké dějinné události a jejich vliv na studovanou lokalitu. Jedná se především o výrazné dějinné zvraty, které v našem prostoru nastaly během 20. století. Jsou jimi první světová válka, vznik Československa, nástup nacismu, druhá světová válka a nástup komunistické diktatury. Pro obyvatelstvo pohraničí, ve kterém se Dobrá Voda nachází, jsou důležité především důsledky těchto významných událostí, protože výrazně ovlivňovaly osudy místních německých obyvatel. Třetí část ukazuje čtenáři historii osady a jejích obyvatel prostřednictvím významných lokálních staveb a míst, kterými jsou například místní kaple nebo restaurace s hotelem zvaná Gutbrunnwarte a také přírodní památky. Historie významných objektů je uvedena primárně proto, že byly nějakým způsobem důležité pro místní obyvatele nebo měly regionální přesah.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mikrohistorie, Dobrá Voda, Sudety, 20. století, dějiny každodennosti.

ABSTRACT

The introduction of the thesis includes a subchapter, which briefly mentions the history of the village before the 20th century; which is primarily researched. The thesis is further divided into three main chapters. The first of them introduces the population development of a Northbohemian village named Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou in the 20th century. The second part examines the historical development of the village in the same period of time with considering the local history as well as the history of Czechoslovakia. This part of the thesis is always sectioned to a part concerning Dobrá Voda and to a contextual part solving bigger historical events and their influence on the examined location. That is mostly represented by the major historical twists which set in during the 20th century. These are primarily the first world war, the establishment of Czechoslovakia, the beginning of Nazism, the second world war and the start of the communist dictatorship. To the inhabitants of the border area, where Dobrá Voda is situated, are important above all the consequences of these historical events; because they strongly influenced the destiny of local german inhabitants. The third part show to the reader the village history and history of its inhabitants through the agency of local buildings and places; for example the local chapel or the restaurant with a hotel, called „Gutbrunnwarte“ and also nature monuments. The history of significant subjects is mentioned primarily therefore, because these objects were in a way important to local inhabitants or had a regional overlap.

KEYWORDS

Microhistory, Dobra Voda, Sudetenland, 20th Century, History of Everyday Life.

OBSAH

1	Úvod	5
1.1	Přehled dosavadního bádání, prameny a literatura	5
1.2	Místopis	6
1.3	Stručný přehled dějin do začátku 20. století	8
2	Vývoj obyvatelstva na Dobré Vodě v průběhu 20. století.....	10
2.1	Demografický vývoj	10
2.2	Zaměstnání dobrovodských a spolková činnost	12
3	Historie Dobré Vody v kontextech.....	15
3.1	Bratři Prémovi, aneb 20. století a české dějiny.....	15
3.2	Od začátku století po vznik Československa (1900 – 1918)	19
3.3	Meziválečné období (1918 – 1938)	23
3.4	Druhá světová válka a její důsledky (1938 – 1948).....	29
3.5	Za vlády komunistické diktatury (1948 – 1989).....	36
3.6	Současnost (1989 – dnes)	39
4	Významná místa a stavby Dobré Vody	40
4.2	Kaple Nanebevzetí Panny Marie	41
4.3	Gutbrunnwarte	45
4.4	Pomník obětem I. světové války	52
4.5	Vodojem a čerpací stanice	54
4.6	Schnuppstein.....	55
5	Závěr.....	57
6	Seznam použitých pramenů.....	59
7	Seznam použité sekundární literatury.....	62
8	Seznam dalších použitých zdrojů	64
9	Seznam příloh.....	66
10	Přílohy	68

1 Úvod

Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou (v němčině Gutbrunn bei Gablonz an der Neisse) je malou osadou ve stínu okresního města. Svou mikrohistorickou sondou do života místních obyvatel bych chtěl zjistit, zpracovat a celkově ucelit historii tohoto sídla s přihlédnutím ke každodennímu životu, abych mohl zhodnotit, jak se dobrovodským žilo. Zvláštní pohled právě na běžný život a osudy místních obyvatel odpovídá velice složitému vývoji pohraniční oblasti dnešní České republiky, ve které se ocitáme. Otázka vývoje a dějin osady je zúžena na 20. století, aby bylo možno nahlédnout do nejsložitějšího období, jak samotné lokality, tak celého našeho státu. Se začátkem minulého století se ocitáme v oblasti ryze německé, v historických Čechách, ale ve soustátí zvaném Rakousko-Uhersko. Po padesáti letech relativního klidu nastává v Evropě první světová válka. Ta se dotýká i zdejších obyvatel, a to obzvlášť ve svých důsledcích. V roce 1918 vzniká Československo a zdejší Němci již nejsou zaštiťováni vládou německy mluvícího národa. Po počátečních peripetiích nastává prvorepubliková konjunktura i mezi česko-německými vztahy, ale nemá mít dlouhého trvání, protože do střední Evropy přichází nacismus. České pohraničí zvané Sudety patří Německu, Československo neexistuje a probíhá nejhorší konflikt v historii lidstva, druhá světová válka. Po konci války se předpokládá návrat do dřívějších pořádků, pohraničí je opět české. Nově však i včetně obyvatel, protože ti původní byli odsunuti do Německa. Nedlouho po jednom teroru začíná druhý, přichází rok 1948. Jak ale na všechny tyto změny reaguje obyčejná malá vesnice a její obyvatelé?

Pro pochopení rychlého dějinného sledu a složitých situací 20. století se práce nezaměřuje pouze úzce na vesnici, ale také na velké dějiny, dějiny národů a států. Cílem je představit (mikro)regionální dějiny ve srozumitelném kontextu.

1.1 Přehled dosavadního bádání, prameny a literatura

Dobrou Vodu jako celek doposud žádný badatel nezkoumal. Pokud se badatelé zajímali o dobrovodské dějiny, zaměřili se povětšinou pouze na podnik Gutbrunnwarte nebo na kapli Nanebevzetí Panny Marie. Je však nutno poznamenat, že se ve většině případů jednalo o novináře, kteří využili snadno dostupných informací, aby napsali zajímavý článek z místní historie. Přestože je potřeba na texty tohoto typu pohlížet kriticky a informace si ověřovat, často přinášejí i hodnotná fakta nebo alespoň shromažďují více dokladů o jedné vybrané záležitosti (viz reklamy na Gutbrunnwarte). Kompletní dějinný vývoj dvou výše zmíněných staveb přináší až tato bakalářská práce, kde jsou také popřeny nebo naopak doloženy některé události, které vlivem času podléhají různým interpretacím a jejich původní pointa nebo význam se vytrácí.

Pramenná základna pro výzkum dějin Dobré Vody a jejích staveb je relativně bohatá. Díky vstřícnosti pracovníků SOkA Jablonec nad Nisou se mi podařilo shromáždit velké množství písemných pramenů především úřední povahy a kronik (obecních i institucionálních). Problém zde představuje situace po druhé světové válce, kdy řada

pramenů, z dnešního pohledu významných, zanikla, protože nebyl pocíťován důvod k jejich uchování nebo byly zničeny pro jejich německý původ. Zmatečné jsou bohužel i informace týkající se odsunu Němců. V některých případech se dochovaly tzv. evidenční lístky a v jiných ne. Okresní archiv také disponuje výtisky všech lokálních periodik, ve kterých se vyskytují informace o významných událostech, co se na Dobré Vodě staly.

Kromě písemných pramenů jsou využívány i prameny vizuální, především fotografie a pohlednice, podle kterých je možné si utvořit představu o vývoji objektů v osadě i o osudech místních obyvatel. Dalším pramenem jsou mapy. Z map lze vyčíst především stavební vývoj osady a její místní příslušnost, což jsou v případě Dobré Vody poměrně zásadní informace. Posledním a zároveň velmi specifickým typem pramenů jsou prameny uchované v paměti a předané ústně (dnes získávané metodou moderní orální historie). Pamětníci přinášejí řadu informací, díky kterým je možné autenticky popsat moderní historii.

Literatura je rozlišena do dvou větších skupin. Je pracováno s místní vlastivědnou literaturou a s odbornou historickou literaturou. Vlastivědné publikace pocházejí především od německých autorů z období první poloviny 20. století. Vlastivědci se zaměřovali na stručné představení měst, obcí a lokalit v okrese nebo na jejich osídlení a jeho vývoj. Stručné zmínky věnují i významným stavbám nebo místům daných lokalit.

Odborná literatura se vztahuje spíše ke kontextovým částem textu. Nejvíce literatury řeší otázku česko-německých vztahů, historii Sudet a české dějiny.

1.2 Místopis

1.2.1 Název osady

Specifikaci názvu považuji hned na úvod za jeden z nejdůležitějších bodů. V němčině se ustálil název Gutbrunn bei Gablonz an der Neisse, který spojuje dvě osady, jež byly jednoduše rozlišeny jako Ober-Gutbrunn a Nieder-Gutbrunn, což v doslovném překladu znamenalo Dobrá Studnice u Jablonce nad Nisou (Horní Dobrá Studnice a Dolní Dobrá Studnice). Po roce 1945 dochází ke změně názvu, k překladu do češtiny, který ale nebyl proveden správně, a od té doby mluvíme o Dobré Vodě.¹ Překvapivým faktem je, že se nedaleko nachází osada německy zvaná Schwarzbrunn, do češtiny přeložená jako Černá Studnice. Kolísání překladu se však dopouští topografická mapa z roku 1957,² ve které je osada pojmenována „Dobrá Studnice“; jinde se s tímto logickým překladem už nesetkáváme. Ze zde zmíněných informací je patrná dlouhodobá neukotvenost názvu.

V současnosti je zvykem říkat pouze „Dobrá Voda“. Já vzhledem k množství obcí a vesnic téhož jména volím do názvu práce širší a přesnější pojmenování „Dobrá Voda

---

¹ Výjimku tvoří sčítání lidu z roku 1921, kde se u dvojazyčného pojmenování setkáváme s výrazy Gutbrunn – Dobrá Voda.

² Už dřívější topografická mapa z roku 1955 pojmenovává osadu názvem Dobrá Voda.

u Jablonce nad Nisou“³. Mezi místními se dnes rozlišuje pouze Dobrá Voda (myšleno horní) a Dolní Dobrá Voda. V následujícím textu se budu držet těchto úspornějších názvů.

1.2.2 Geografická poloha

Členitost krajiny v našem případě výrazně ovlivňuje strukturu obce.³ Jak již bylo zmíněno výše - Dobrá Voda se dělí na horní a dolní část. Tyto části jsou od sebe odděleny jednak lesem a jednak výrazným převýšením. Lokálním nejvyšším bodem je Hradešín (630 m n.m.), německy nazýván Hradschin (v některých překladech se proto objevuje i název Hradčany). Hradešín je vrcholem Dobrovodského hřebene, který spadá pod hřeben Černostudniční a ten pod Maršovickou vrchovinu. Jako celek zmíněné útvary vytváří jižní část Jizerských hor (nikoliv však součást CHKO). Hřebenem prochází hlavní evropské rozvodí – veškerá voda tekoucí severně se vlévá do Nisy, následně do Odry a ústí do Baltského moře; naopak voda směřující jižně se vlévá do Mohelky, dále do Jizery a do Labe, které ústí do moře Severního. Oblast Dobré Vody je také významným prameništěm, proto zde bylo v minulosti vybudováno několik vodojemů.⁴

Mezi Dobrovodským hřebenem a obcí Rádlo prochází úžina, ve které byla v osmdesátých letech minulého století vybudována široká komunikace sloužící jako hlavní příjezdová cesta do Jablonce nad Nisou z Prahy a Turnova.

1.2.3 Místní příslušnost Dobré Vody

Nacházíme se v blízkosti města Jablonec nad Nisou (2 km vzdušnou čarou). Horní Dobrá Voda byla v minulosti součástí obce Rádlo (vzdušnou čarou 2 km přes les), a to i přestože mezi místy neexistuje ani přímá pěší cesta. Vzhledem k obtížnosti tohoto spojení se v roce 1960 Horní Dobrá Voda připojila k obci Vrkoslavice (cca 1 km po silnici). Obě obce, jak Rádlo, tak Vrkoslavice, měly vlastní školy, kaple a hřbitovy. I když dobrovodští patřili k rádelským, navštěvovaly jejich děti školu vrkoslavickou.⁵ Změna příslušnosti pro ně tedy byla pouze formální. O dva roky později byly Vrkoslavice připojeny k Jablonci nad Nisou a od té doby je Horní Dobrá Voda jabloneckou místní částí.

Dolní Dobrá Voda je odjakživa součástí Rychnova u Jablonce nad Nisou. Výjimku tvoří pouze rohanská fořtovna, dřívější hájovna,⁶ která patří jako jediná stavba zde k Rádlo. Tato výjimka je zde pouze historicky kvůli lesům katastrálně spadajícím pod Rádlo.

---

³ Viz příloha č. 1 (turistická mapa).

⁴ Kamila PRŮCHOVÁ, *Hodnocení krajinného rázu oblasti Císařský kámen na Liberecku*, Praha 2007. Diplomová práce. Fakulta lesnická a environmentální České zemědělské univerzity v Praze, str. 77-79. Otázkou vodojemu se zabývá kapitola 4.5.

⁵ Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

⁶ V současnosti zde již nesídlí správce lesa. Budovu České lesy, s. p. prodaly do soukromých rukou.

1.3 Stručný přehled dějin do začátku 20. století

1.3.1 První písemná zmínka

Otázka první zmínky o osadě Dobrá Voda není vůbec snadno zodpověditelná. Antonín Profous ve svém díle *Místní jména v Čechách* zmiňuje více možností, ale žádná z nich nemusí být ta správná. O Dobré Vodě se píše u hesla Košov (vesnice nedaleko Rychnova); první zmínky jsou buď roky 1592 a 1597 nebo 1614. První dva letopočty pojednávají o téže vsi, kdežto rok 1614 jich zmiňuje více. Ve všech případech autor vychází ze zemských desk.⁷ V každé zmínce je také uvedena i obec Rádlo, pod kterou Dobrá Voda patřila až do roku 1960.

Ve vlastivědné literatuře se objevují jiné letopočty: 1620⁸ a 1611.⁹ Obec Rádlo uvádí, že osady Dobrá Voda a Milíře jsou zmiňovány poprvé v 17. století.¹⁰ Pro zajímavost zde přidávám navíc okolní obce a jejich první písemné zmínky: Rádlo (1454 nebo 1436),¹¹ Kokonín (1543 nebo 1538),¹² Vrkoslavice (1608)¹³ a Milíře (1687).¹⁴

Vzhledem k nemožnému přesnému definování první písemné zmínky bych se přiklonil k obecnějšímu konstatování, že osada Dobrá Voda (Dobrá Studnice) vznikla na přelomu 16. a 17. století.

1.3.2 Od bezejmenné osady k Dobré Studnici

Od počátku 17. století až do poloviny století 19. máme o Dobré Vodě pouze útržkovité informace. První z nich pochází z roku 1611. Jedná se o matriku rychnovské farnosti (jedna z možných prvních písemných zmínek). Druhá z roku 1642 popisuje majetky v místě zvaném „u dobré studánky“, tato zmínka v matrice poprvé naznačuje budoucí název vesnice.¹⁵

Od roku 1611 do roku 1652 máme doloženo, že Dobrá Voda patřila pod rychnovskou farnost. V následujících letech od roku 1652 ale spadala pod farnost v Rochlicích (dnes součást Liberce), což byl zřejmě důsledek reformačních bojů v církvi. Až o mnoho let později (po r. 1686, asi 1704) byla přifařena zpět k Rychnovu (společně s Rádlem), kde vznikla nová farnost. Tento stav platí dodnes. Zmíněné matriky (1611 až 1923) se všechny dochovaly.¹⁶

V 18. století se již osada rozrostla natolik, že vznikla potřeba ji řádně pojmenovat.

⁷ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II*, Praha 1949, str. 331.

⁸ Josef MEISSNER, *Die Besiedelung des Bezirkes Gablonz an der Neisse*, Schwäbisch Gmünd 1996, str. 95.

⁹ Gerhart STÜTZ a Karl ZENKER, *Gablonz an der Neisse: Stadt, Bezirk und Landkreis in Nordböhmen*, Kaufbera 1982, str. 567.

¹⁰ *Internetová stránka obce Rádlo, dějiny obce* [online], [citováno dne: 6. 11. 2017].

Dostupné z: <http://www.radlo.cz/obec-177/>.

¹¹ Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Díl III*, Praha 1951, str. 521.

¹² *Tamtéž, díl II*, str. 281.

¹³ *Tamtéž, díl IV* (1957), str. 634.

¹⁴ *Tamtéž, díl II*, str. 275.

¹⁵ MEISSNER, str. 95.

¹⁶ SOA Litoměřice, fondy matrik z let 1611 až 1923 (Rochlice u Liberce a Rychnov u Jablonce nad Nisou).

Z této doby se zachovalo větší množství názvů: Dobrá Studnice, Dobré Studnice (latinsky Bona Fontem a německy Guttbrunn).¹⁷ Název osada získala podle čirého a údajně léčivého pramene, který vytékal ze studny naproti hostinci v domě č. 174. Tento hostinec byl později též lázněmi právě kvůli zmíněné léčivé vodě.¹⁸

Až do 18. století kolísal název dnešní Dolní Dobré Vody. Osady doposud nebyly považovány za jeden celek. Dole se proto užívaly dva názvy – Gross Buch (Velký Les)¹⁹ a Nieder-Gutbrunn, který nakonec převážil a udržel se až do dnešních dnů.²⁰

1.3.3 Zlomové devatenácté století

V průběhu dlouhého devatenáctého století se utvrdila územní správa Dobré Vody, ocitla se poprvé na jasné mapě a získala i vlastní kapli. Taktéž se o ní píše v první vlastivědné literatuře.²¹

Územněsprávně patří Dobrá Voda do správy knížete Rohana, který začátkem 19. století koupil Svijanské panství. Současně roku 1842 vzniká příslušnost k místním obcím (viz výše; Horní Dobrá Voda s hájovnou patří k Rádlu, Dolní Dobrá Voda patří k Rychnovu).²² Hranice Dobré Vody a Vrkoslavice s Kokonínem je také hranicí mezi Svijanským a Maloskalským panstvím.²³

Z mapy stabilního katastru lze vyčíst, že se na Dobré Vodě nacházely pouze tři zděné stavby (hostinec a knížecí fořtovna se stodolou). Dalších 29 stavení bylo dřevěných (19 chalup Dolní Dobrá Voda a 10 horní). Zvláštností této mapy je nepoužívání názvu „Gutbrunn“, který se teprve začínal. Neoznačuje viditelné osady, u kterých je chybně napsáno „Kukan“, tj. Kokonín. V jiné části mapy, jež označuje cestu na Dobrou Vodu je psáno „zur Gutbrunn“. V další mapě, tentokrát třetího vojenského mapování (1872-1953), se již název „Gutbrunn“ vyskytuje.

Z dobového pohledu k nejvýznamnějším změnám začíná docházet v padesátých letech 19. století, kdy se na Dobré Vodě stal zázrak. V následujících letech probíhala finanční sbírka pro výstavbu kaple a ta byla slavnostně vysvěcena v roce 1896.²⁴

---

¹⁷ MEISSNER, str. 95.

¹⁸ STÜTZ, str. 567.

Historii pohostinství a hostince se věnuje zvláštní kapitola 4.3. Gutbrunnwarte.

¹⁹ Výraz Buch [buš] je synonymní k výrazu Wald, v češtině znamená les. Jedná se o pojmenování v jazyce zvaném „Paurisch“, což je dialekt němčiny spojený s územím jižní části Jizerských hor a především Jablonecka. Téměř absolutní většina mluvčích tohoto jazyka byla odsunuta za hranice ČSR po roce 1945. Z dnešního pohledu lze říci, že se jedná o nářečí, které vymírá, protože většina jeho mluvčích již nežije nebo užívá spisovnou němčinu. Paurisch se od spisovné němčiny v mnoha výrazech natolik liší, že je pro neznalce obtížně srozumitelný. Jeho zvláštností jsou i bohemismy, které obsahuje kvůli mísení českého a německého obyvatelstva.

²⁰ MEISSNER, str. 95.

²¹ Adolf LILIE, *Der politische Bezirk Gablonz*, Gablonz an der Neisse 1894, str. 97.

²² STÜTZ, str. 567.

²³ Viz příloha č. 2 (mapa stabilního katastru Čech z r. 1843).

²⁴ Výstavbě a architektuře kaple se věnuje zvláštní kapitola 4.2.

2 Vývoj obyvatelstva na Dobré Vodě v průběhu 20. století

Pro studium vývoje počtu obyvatel a počtu domů jsem využil údaje ze sčítání lidu z jednotlivých let 20. století. Vzhledem k územnímu členění osady je řada údajů špatně dohledatelná. Problém představuje Dolní Dobrá Voda, která nebyla dříve považována za samostatnou místní část, proto pro ni nemáme dílčí údaje před rokem 1991 (vyjma roku 1901). Horní Dobrá Voda je naopak přesně sčítána po celé 20. století.

2.1 Demografický vývoj

Horní Dobrá Voda²⁵ jako součást sousední obce Rádlo je evidována už od roku 1869. Zde jsou údaje z období **1869 až 1903**, které můžeme považovat za politicky stabilní:

1869 ..... 80 obyvatel ..... 12 domů

1880 ..... 84 obyvatel ..... 12 domů

1890 ..... 78 obyvatel ..... 13 domů

1900 ..... 94 obyvatel ..... 13 domů

Všichni obyvatelé z tohoto období byli německé národnosti. V osadě nežili Češi.

Pro Dolní Dobrou Vodu máme z dob před rokem 1991 informaci pouze z roku 1901, kdy výsledky sčítání lidu zaznamenal rychnovský farář František Krupička do Třetí pamětní knihy rychnovské fary.²⁶

1901 ..... 70 obyvatel ..... (počet domů neznámý, předpoklad do 20)

Horní Dobrá Voda mezi lety **1910 a 1930**:

1910 ..... 89 obyvatel ..... 14 domů (národnostní složení neznámé)

1921²⁷ ..... 75 obyvatel ..... 15 domů (4 osoby jsou české národnosti)

1930 ..... 119 obyv. .... 21 domů (národnostní složení neznámé)

Největším zásahem do vývoje obyvatelstva v tomto období byla první světová válka, při které zemřelo 19 místních obyvatel.²⁸ Další významnou změnou je vznik nového státu v roce 1918. Po ustanovení Československa se na Dobrou Vodu dostávají první Češi (resp. první úředně zapsaní Češi).

²⁵ Internetová stránka Českého statistického úřadu [online], [citováno dne: 29. 1. 2018].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20537734/130084150512.pdf/0d443f57-fa94-4e8d-9fbf-1fb3995aa932?version=1.2>. (Platí pro všechny údaje o Horní Dobré Vodě, není-li uvedeno jinak.).

²⁶ František KRUPÍČKA, Třetí pamětní kniha rychnovské fary, Rychnov u Jablonce nad Nisou 1877-1935. (bez paginace).

²⁷ SOA Litoměřice, fond sčítání lidu z roku 1921 v obci Rádlo, místní část Dobrá Voda.

²⁸ Více informací o obětech níže v kapitole č. 4.4. (Památník obětem první sv. války).

Mezi lety **1945** a **1989** máme pro Horní Dobrou Vodu údaje sporadické a navíc nepřesné. V otázce vývoje obyvatelstva je však toto období zásadní.

1945-47²⁹ ... 100 > 60 obyv. .... 20 domů (přibližně)

Mezi lety 1945 a 1947 docházelo k odsunu německého obyvatelstva a současně k osidlování pohraničí Čechy a Slováky. Odsunuto bylo 64 osob a 36 jich zůstalo, zároveň přicházely nové rodiny, jejichž počty jsou ale nejasné, tudíž není možné přesně stanovit počet a vývoj obyvatel. Zjednodušeně lze říci, že v roce 1947 byl na Horní Dobré Vodě přibližně stejný počet Němců a Čechů.

1958³⁰ ..... 54 obyvatel ..... 21 domů (některé neobydlené nebo rekreační)

Uvedených 54 obyvatel jsou pouze dospělé osoby, pro děti nemáme údaje. Lze ale předpokládat, že zde žilo celkem přibližně 70 osob. Národnostní složení: 36 Češi, 18 Němci. Zhruba polovinu domů obývali Němci.

1980 ..... 56 obyvatel ..... 16 domů

Téměř všichni obyvatelé jsou Češi, přistěhovaly se ale i dvě německé rodiny. Zbylí původní němečtí obyvatelé opustili Dobrou Vodu nejčastěji během 60. let. Po druhé světové válce zde zůstali povětšinou starší Němci, kteří během následujících dvou desetiletí zemřeli. Ti mladší, kteří zde směli zůstat, později sami odešli do Západního Německa nebo se odstěhovali např. do Jablonce nad Nisou.³¹

Po roce 1989 již máme údaje pro Horní Dobrou Vodu (HDV) i pro Dolní Dobrou Vodu (DDV).³² Všechny vycházejí ze sčítání lidu 1991, 2001 a 2011.

1991 ... 49 obyv. (HDV) / 35 obyv. (DDV) ... 18 domů (HDV)

2001 ... 59 obyv. (HDV) / 67 obyv. (DDV) ... 17 domů (HDV)

2011 ... 58 obyv. (HDV) / 99 obyv. (DDV) ... 18 domů (HDV) / 21 domů (DDV)

1991 celkem: 84

2001 celkem: 126

2011 celkem: 157

Porevoluční vývoj obyvatelstva je mezi Horní a Dolní Dobrou Vodou rozdílný. Na HDV můžeme vidět mírný vzrůst, který reprezentuje generace dětí z devadesátých let, a

²⁹ SOKA Jablonec nad Nisou, fond Evidenční listky vystěhovaných obyvatel 1945-1946, Rádlo.

³⁰ Soukromý archiv Petra Krátkého, seznam voličů ve volebním obvodu Dobrá Voda ke dni 13. prosince 1958.

³¹ Více informací o odsunu Němců a dalším vývoji po druhé světové válce níže v kapitole č. 3.4.3.

³² *Rychnov u Jablonce nad Nisou* [online], [citováno dne: 29. 1. 2018].

Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?zuj=563790&zsj=144282#zsj>.

následnou stagnaci. Stagnace je způsobena tím, že zde trvale žije převážně starší obyvatelstvo (60 a více let). Většina těchto lidí se sem přistěhovala v 60. letech 20. století.

Zcela jinak se v průběhu času vyvíjí DDV. Po odsunu německého obyvatelstva zde byla řada domů trvale neobydlena, staly se z nich rekreační objekty. Do současnosti zde zůstala žít jedna německá rodina, není ale původně dobrovodská. Po roce 1989 zaznamenala DDV velký rozvoj. Vzhledem k dobré dopravní obslužnosti a klidnému místu pro život se sem začaly stěhovat mladé rodiny s dětmi z města. Proto zde můžeme vidět trojnásobné zvýšení počtu obyvatel. Jedinou nevýhodou místa je, že není plynofikované, tudíž se musí místní spolehnout na vytápění tuhými palivy nebo elektřinou. V dohledné době je zde předpoklad dalšího rozvoje.

2.2 Zaměstnání dobrovodských a spolková činnost

2.2.1 Práce a zaměstnání

Hlavními zdroji obživy v horských a podhorských oblastech Jizerských hor bylo **sklářství a bižuterie** (leštění a broušení skla), kterým se věnovalo velké množství místních obyvatel. V příhraničních oblastech často vznikaly osady jen kvůli sklářství, příkladem mohou být jizerskohorské vsi Kristiánov³³ nebo Jizerka. Dobré předpoklady pro výrobu skla byly v těchto místech díky dostupnosti velkého množství kvalitního dřeva (původně listnaté stromy, duby a buky) na vytápění pecí a jemného sklářského písku.

Dobrá Voda je osadou uprostřed lesů, proto se z hlediska sklářství jedná o místo ideální. Vznikaly zde sklářské drikety,³⁴ z nichž se dvě v různých podobách dochovaly dodnes. Na Horní Dobré Vodě byla jedna přestavěna v rodinný dům a na Dolní Dobré Vodě jedna zůstala v původní podobě, akorát je výrazně zchátralá.

Vedle sklářství se místní věnovali také **pasířství**.³⁵ Tato dvě stará řemesla vedle sebe existovala naprosto běžně. Mnoho dobrovodských mělo ve svých domech pasířské dílny. Příkladem může být rodina schopného podnikatele a pasíře Wiesnera, který si na Horní Dobré Vodě nechal postavit honosnou vilu s velkou dílnou.³⁶

Dalším zaměstnáním místních obyvatel bylo odjakživa **lesnictví**. To se týká především Dolní Dobré Vody. Zde (viz výše) se nachází dřívější knížecí fořtovna

³³ V osadě Kristiánov a na nedaleké Nové Louce se věnoval sklářství rod Riedelů, rozkvět zde zaznamenali především v 19. století. (Petr NOVÝ, *Nová Louka, Kristiánov, historie a současnost sklářských osad*, Jablonec nad Nisou 2007).

³⁴ Výrazem driketa rozumíme dílnu mačkáře skla. Viz příloha č. 3 (malovaná driketa).

³⁵ Pasířství je dnes umělecké řemeslo. Pasíř zpracovává různé druhy kovů (např. mosaz, měď, cín, stříbro) a vytváří tak (v případě našeho regionu) převážně kovovou bižuterii (ozdoby, náramky, ...), případně bytové doplňky apod.

(Jan ČERMÁK, *Internetová stránka pasířské firmy Čermák pasířství* [online], [citováno dne: 9. 2. 2018].

Dostupné z: <http://www.pasirstvi.cz/co-je-pasirstvi/t-296/>.)

³⁶ Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

Vilu navrhl významný jablonecký architekt **Robert Hemmrich** (1871-1946), který je autorem velkého množství jabloneckých secesních městských domů, vil, jizerskohorských rozhleden a mnoha dalších staveb (např. kostela, chorobince, továren, ...). Ke konci života byl odvezen do internačního tábora pro Němce, odkud měl být odsunut za hranice ČSR. Na žádost MNV v Jablonci nad Nisou byl ale propuštěn a nadále pracoval na Stavebním úřadě tamtéž. Rok poté zemřel. Jeho rodinní příslušníci už byli předtím odsunuti. (Petra LAURIN a kol., *Osudy Němců z Jizerských hor v letech 1945-1948*, Liberec 2016, str. 40 a 41).

(hájovna) s hospodářskou budovou. Hájovnu nechali postavit vlastníci Svijanského panství Rohanové zřejmě na počátku 19. století.

Mezi práce vykonávané v lese patřilo také **kamenictví**. Vzhledem k hornatému povrchu se zde nacházelo a nachází velké množství žulových kamenů, které bývaly využívány buď pro výrobu šterku, nebo do stavitelství. Kameny z okolí Rádla byly využívány například při stavbě rychnovského železničního viaduktu v 50. letech 19. století.³⁷ Mezi velké zachované kameny patří dva místní pomníky – na Dolní Dobré Vodě pomník věnovaný Panně Marii (Maria Hilf!) a v Milířích u Rádla pomník návštěvy císaře Josefa II., který se od té doby nazývá Císařský kámen.

Poslední oblastí, kterou se lidé živilí a zabývali, je **zemědělství**. Nejstarší zmínka (1. pol. 19. stol.) pojednává o místním obchodníkovi s dobytkem, kterému se říkalo Buschfriedl. Jednalo se o velmi váženého občana, protože vždy vycházel lidem vstříc. Pronajímal lidem krávy na pastvu, aby mu je vykrmili, přitom si směli nechávat mléko a spláceli pouze malé splátky jako podíl z prodaného mléka nebo másla. Po vykrmení krávu vraceli majiteli a ten jim dal novou, případně pokud kráva přestala dávat mléko, vyměnil jim ji. Nevedl si však žádné účty a veškeré dohody držel v paměti.³⁸

Kromě pastevectví se místní lidé věnovali klasické rostlinné produkci na vlastních polích. Z fotografií leteckého snímkování jsou jasně patrné rozdíly mezi roky 1938 a 1953.³⁹ Zatímco v roce 1938 jsou viditelně oddělená soukromá pole, pak v roce 1953 jsou již zcelena v rámci kolektivizace pod JZD Vrkoslavice.

Všechna tato původní zaměstnání postupně zanikla po druhé světové válce. Sklářství a pasířství se ještě krátkou dobu věnovali místní Němci. Soukromé zemědělství bylo zrušeno, manuální kamenictví nebylo potřeba a správu lesů převzal stát.

2.2.2 Spolková činnost

Fenoménem moderní doby byly spolky vyznačující se velkou občanskou angažovaností. Jejich cílem bylo sdružovat lidi dle jejich zájmů. Spolky vznikaly jak české tak německé, ve smíšených oblastech často paralelně existovaly spolky obou národností. V naší pohraniční oblasti se setkáváme převážně se spolky německými.

Na Dobré Vodě měli místní také řadu spolků, o kterých se zmiňují průřezově v dalších kapitolách. Zde považuji za vhodné vypsát jejich souhrn a případný zájem jejich činnosti. Na prvním místě je třeba zmínit **Katolický spolek pro zachování (udržování) kaple na Dobré Vodě** (zal. 1925), jehož členové se soustředili na udržování, rozvoj a různé kulturní události související s křesťanským rokem. Další organizací byl **Místní okrašlovací a sdružovací spolek** (zal. 1899), který zajišťoval kulturní akce v Gutbrunnwarte a podílel se například na výstavbě pomníku, kde pomáhala také **Německá stolní společnost Dobrá Voda**. Mezi umělecké spolky patřil **Pěvecký spolek a pěvecký kroužek na Dobré Vodě u Jablonce** (zal. 1933), který doprovázel všechny

³⁷ Marek ŘEHÁČEK a Jan PIKOUS, *Rádlo: putování krajinou*, Rádlo 2013, str. 49.

³⁸ LILIE, str. 97.

³⁹ Fotografie leteckého snímkování z let 1938 a 1953 z archivních map na webových stránkách města Jablonec nad Nisou. Odkaz na obě dvě mapy se nachází v seznamu kartografických pramenů.

místní kulturní události, a chodily do něj téměř všechny děti. Během nacionálně vypjatých 30. let zde vznikl **Spolek německých žen a dívek na Dobré Vodě** (zal. 1936).⁴⁰

Spolky existovaly také tělovýchovné (např. v sousedním Rychnově). Specialitou Dobré Vody byl **jezdecký oddíl**, který zde vznikl na začátku 20. století. Jednalo se o pobočku jabloneckého jezdeckého klubu. Ten sídlil v prostoru dodneška zvaném Střelnice (dnes areál fotbalového a atletického stadionu). Pro lepší tréninkové podmínky poskytl jezdcům exportér Raffaelo zadarmo pozemek na Dobré Vodě. Zde vzniklo cvičiště vybavené přírodními překážkami.⁴¹ Poradcem a trenérem jezdeckví se na Dobré Vodě stal poručík Lofari aus Pinella, původem z Itálie. Tak jako na střelnici i zde se konaly jezdecké závody.⁴²

Osud jezdeckví byl po druhé světové válce ohrožen, tak jako spousta dalších činností, kterým komunistický režim nebyl nakloněn. Jízdárna občasně fungovala až do 70. let, kdy zanikla absolutně. Její prostor byl scelen s ostatními okolními poli a využíván místním JZD. To ji ostatně spravovalo od roku 1951.

---

⁴⁰ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Spolkové katastry okresu Jablonec (od 1. 1. 1900).

⁴¹ Viz příloha č. 4 (fotografie závodníka na koni).

⁴² STÜTZ, str. 259.

3 Historie Dobré Vody v kontextech

Část s názvem „Historie Dobré Vody v kontextech“ představuje Dobrou Vodu a její obyvatele pod vlivem moderních dějin. Pro utvoření představy, jak se zde ve 20. století žilo, používám větší množství pramenů, které jsou pro každé období specifické. Pro období od začátku století po vznik Československa a následující První republiky máme bohužel jen nemnoho písemných pramenů a vzpomínek. Soustředím se proto především na část kontextovou, velké dějiny. V poválečném období je již vše jasnější a díky přítomnosti pamětníků lze celou epochu z pohledu běžného života přesně zdokumentovat. Kontext ke všem obdobím poskytuje především odborná literatura. S přesahy především do dějin po roce 1945 se čtenář setká i v části o významných stavbách.

3.1 Bratři Prémovi, aneb 20. století a české dějiny

Jak se vyvíjely české dějiny 20. století, můžeme celkem reprezentativně vidět na osobách dvou bratrů Prémových, důstojníků československé armády, kteří oba žili na Dobré Vodě v 50. a 60. letech. Dnes už je můžeme považovat za nejvýznamnější dobrovodské občany.

3.1.1 Plukovník Soběslav Prém

Starší bratr se jmenoval **Soběslav Prém** (narozen 21. 10. 1896). V jeho osmnácti letech vypukla první světová válka, do níž se zapojil nejprve jako příslušník rakousko-uherské armády (odveden 19. 2. 1916), ale pět měsíců poté (28. 7. 1916) byl zajat a následně se stal příslušníkem vznikajících československých legií na Rusi. Jako legionář byl nejprve členem střeleckého pluku a o rok později se stal zástupcem mladšího felčara, později se sám stal felčarem a správcem lékárny v nemocnici Petropavlovsk. V Rusku se účastnil i bojů Čechoslováků se Sověty. Za zásluhy v legiích získal řadu vojenských ocenění.⁴³ Zpátky do vlasti byl evakuován v hodnosti poručíka v létě 1920. Nedlouho poté byl povýšen do hodnosti kapitána lékaře, pracoval v pražské nemocnici a současně studoval farmacii. Titul PhMr. získal 12. 7. 1922.⁴⁴

Do roku 1939 pracoval v řadě vojenských zdravotnických zařízení v Československu jako lékárník a později zaměstnanec ministerstva národní obrany. Postupem času se vypracoval do hodnosti majora (lékárníka). Za okupace byl vyřazen z aktivní vojenské služby a stal se úředníkem-vrchním komisařem u zemského úřadu v Praze, později byl zaměstnán na ministerstvu sociální a zdravotní správy. Od roku 1941 do 5. května 1945 působil jako vědecký pracovník u Spolku pro chemickou a hutní výrobu v Rybitví.

Zmíněného 5. května, v den Pražského povstání, byl povolán zpět do činné vojenské služby v hodnosti podplukovníka a posléze zaměstnán jako velitel vojenských

⁴³ VHA v Praze, Osobní složka plk. Soběslava Préma (os. č. 22200), kmenový list: Kříž Sv. Jiří IV. stupně, Československý válečný kříž, Revoluční medaile, Medaile vítězství, Pochvalné uznání velitelství divizní nemocnice, Zborovská pamětní medaile.

⁴⁴ VHA v Praze, Osobní složka plk. Soběslava Préma (os. č. 22200), kmenový list.

zdravotnických skladů. Během roku 1946 začal pplk. Soběslav Prém působit na velitelství týlu první oblasti a následně jako přednosta lékárnické skupiny na MNO.⁴⁵

Na základě kvalifikačních listin⁴⁶ z jednotlivých let činné vojenské služby můžeme jednoznačně říct, že se jednalo o všestranně spolehlivého, vysoce erudovaného a korektního vojáka, který díky svým odborným znalostem působil také jako mimořádný profesor kurzu pro rotmistry pomocného zdravotnictva. I přes všechna kladná hodnocení byl 1. února roku 1949 v hodnosti plukovníka předčasně propuštěn do výslužby. Předtím se mimo jiné odmítl vzdát legionářské minulosti.⁴⁷

3.1.2 Podplukovník Karel Prém

Působením v armádě zřejmě Soběslav inspiroval svého mladšího bratra **Karla Préma** (narozen 12. 9. 1901), který se dal na vojenskou kariéru po absolvování gymnázia. Studoval na vojenské akademii v Hranicích a na dělostřelecké škole v Olomouci (poté specializace na pozorování z balónů). Jako voják sloužil během třicátých let v Milovicích a v Užhorodě. Před vypuknutím druhé světové války si rozšiřoval vojenské vzdělání na velitelském kurzu pro protiletadlové dělostřelectvo (1938). Po rozpuštění československé armády byl jmenován vrchním tajemníkem děkana Přírodovědecké fakulty UK, kde předtím studoval až do uzavření vysokých škol. Vzhledem k jeho příliš vstřícnému vztahu vůči studentům němčiny, které měl na starosti, byl z tohoto místa odvolán (sabotáž) a měl nastoupit na ministerstvo zemědělství, což odmítl a požádal o uvolnění do výslužby od začátku roku 1942.⁴⁸ Bylo mu vyhověno a v tomto stavu oficiálně vydržel až do Pražského povstání, kdy byl opětovně povolán.

Pro další vývoj Karla Préma je zásadní jeho odbojová činnost za druhé světové války, kdy byl členem tajné organizace Obrana národa⁴⁹ (současně byl členem výboru strany Národní souručenství, což mu bylo následně komunisty vytčeno). Odbojovou činnost popisuje důkladně v poválečném životopisu a to včetně osob, které mu všechny informace dosvědčily. Za druhé republiky pomáhal ilegálně překročit hranice kapitánu Ctiboru Novákovi, jenž vstoupil do služeb Polska před vypuknutím války (před tím chtěl vstoupit do německé armády, aby mohl z této pozice pracovat pro ČS odboj). Spolu s ním Prém připravoval i své a bratrovo překročení hranic, což se nakonec nemohlo realizovat kvůli předčasnému zatčení Nováka, kterému se předtím nezdařily dva atentáty na velitele německé policie a ministra letectva. I později za války se snažil několikrát uprchnout za hranice s pomocí různých odbojových skupin a osob. Mezi ně patří např. pplk. Švigler, škpt. Řepa a pplk. Josef Mašín (jeho manželka Zdena Mašínová byla sestrou výše zmíněného kpt. Nováka). Ve všech případech však dokázalo gestapo plány na útěk zhatit

⁴⁵ VHA v Praze, Osobní složka plk. Soběslava Préma (os. č. 22200), kmenový list.

⁴⁶ VHA v Praze, Osobní složka plk. Soběslava Préma (os. č. 22200), kvalifikační listiny.

⁴⁷ VHA v Praze, Osobní složka plk. Soběslava Préma (os. č. 22200), kmenový list.

⁴⁸ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), Curriculum vitae, prohlášení o činnosti (1938-1939) a samotný spis.

Primárním důvodem pro odchod do výslužby a tím uvolnění ze zaměstnání bylo to, že chtěl mít více času a volné ruce na odbojovou činnost.

⁴⁹ Ve kmenovém listě je přímo napsána spolupráce se skupinou Mašín-Morávek-Balabán, zpravodajská a sabotážní činnost.

už v zárodku. V případě Mašina akce skončila v okamžiku jeho zranění a zatčení gestapem. Posléze se podařilo Prémovi navázat spojení se škpt. Morávkem a předávali si informace o sabotážních akcích, které Prém realizoval v letech 1941 a 1942 (především železniční sabotáže). Kromě toho se snažil Morávka podporovat, což skončilo v okamžiku, kdy byl Morávek zastřelen gestapem.⁵⁰

Karel Prém přišel také do styku s docentem Vladimírem Krajinou, kterého varoval před zatčením gestapem díky tomu, že v té době pracoval na PřF UK a gestapo doc. Krajinu s kolegy hledalo v jeho kanceláři. Prém Krajinu a ostatní zapřel, načež uvádí, že jej později sám Krajina kontaktoval a informoval o tom, že byl zatčen kvůli zradě. Kromě přímých odbojových akcí se snažil podporovat příslušníky persekovaných rodin a ukrýval také osoby, co byly na útěku.⁵¹

Následně cituji vyjádření škpt. Préma ohledně výsledků gestapem: „*Gestapo mne třikrát vyslychalo ve věci Mašin a spol. Byl jsem jimi ztýrán, ale jelikož to asi nemělo pozitivního výsledku, bylo od dalších výsledků upuštěno.*“ Výsledky probíhaly v Petschkově paláci v letech 1941 a 1942. Po propuštění byl neustále sledován, zřejmě k tomu gestapo zneužívalo četníky, kteří jej kontrolovali.⁵²

V listopadu roku 1944 začal spolupracovat s revolučním národním výborem na osvobození Československa. Osobně se účastnil Pražského povstání, přičemž vedl ozbrojený odpor na barikádách v Čimicích. Barikádníkům v Čimicích se pod jeho velením podařilo zabránit během 6. května postupu tanků na Prahu. Další den byli donuceni k ústupu a bojovali v Libni, kde boj trval až do 8. května. Po pražském povstání byl velitelem revoluční gardy v Čimicích⁵³ a následně působil u velitelství dělostřelectva v Mladé Boleslavi.⁵⁴

V období mezi roky 1945 a 1948 zastával Karel Prém velitelské a náčelnické funkce v rámci dělostřelectva na různých místech v Čechách. V březnu 1948 vstoupil do KSČ ve snaze zapojit se do budování státu, ale na konci téhož roku byl ze strany po prověrkách vyloučen. Přes veškerou odbojovou činnost za války, bezchybnou, vzornou a velice kladně hodnocenou vojenskou službu se zřejmě stal obětí nově vznikajícího politického režimu.⁵⁵ V odstavci věnovaném jeho bratrovi Soběslavovi uvádím, že byl v roce 1949 předčasně propuštěn do výslužby, přičemž v jeho spise k tomu není uvedeno odůvodnění. To se však nachází ve spise Karla, kterému zřejmě také přitížilo. Soběslav

---

⁵⁰ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), Curriculum vitae, prohlášení o činnosti (1938-1939) a samotný spis.

VHA v Praze, Základní osobní list Karla Préma.

⁵¹ Taktéž.

Ve spise je přiloženo svědectví kapitána Nováka, který všechny činnosti popisované majorem Prémem stvrzuje a dodává, že je Prém napsal ve vší skromnosti. Zároveň konstatuje, že díky jeho činnosti za okupace umožňoval jemu a podplukovníku Mašinovi jejich práci.

⁵² VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), Curriculum vitae.

⁵³ Velitelství RG Praha-Sever po povstání navrhlo Karla Préma na udělení válečného kříže a pamětní medaile. Kromě toho získal Medaili vítězství, řadu pamětních odznaků, zvláštních uznání a pochval od Československé obce legionářské, MNO a dalších institucí.

⁵⁴ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), Curriculum vitae.

⁵⁵ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968).

Prém měl dva syny, kteří pochopili situaci v roce 1948 a ve věku 20 a 22 let ilegálně utekli přes hranice do Německa a následně do Anglie. Dalším problémem je u plk. Soběslava Préma jeho působení v legiích, kde bojoval i proti Rudé armádě. U obou bratrů také muselo vadit členství v Sokolu a v Junáku.⁵⁶

Na cvičení, které probíhalo na jaře 1949, se Karel Prém měl dopustit naprosto nezvládnutého, lidově řečeno odfláknutého, velení, neuposlechnutí rozkazů jeho nadřízených a rozvracení morálky jemu podřízených vojáků, což údajně někteří z nich dosvědčili. Kromě toho je uvedeno v dalších záznamech, že vojáky mylně informoval o různých politických situacích (např. změna vlády) a otevřeně hovořil kriticky o novém státním zřízení. Navíc u jeho kamaráda a u něj byly nalezeny texty tajných přednášek, se kterými se mělo závadně manipulovat. Nadřízeným se Prém jevil jako člověk nebezpečný, jehož jediným cílem je dosažení významnějších funkcí.⁵⁷

V hodnocení z let 1950 a 1951 má výrazně horší výsledky, než jaké měl v dřívějších letech, což se na první pohled může zdát podivné. Je zde uvedeno, že je naprosto neschopný velitel, a proto je třeba jej přemístit na méně důležitou pozici. Navíc se zde objevuje i politická klasifikace, kde je zapsáno, že do KSČ vstoupil pouze ze zřejmých důvodů, před únorem byl vůči vývoji ve státě lhostejný a po únoru se k novému režimu staví kriticky (někde zmíněno nepřátelsky), sám má buržoazní chování, apod. V dalších zprávách je uvedeno, že možnost zlepšení u obou bratrů není předpokládána vzhledem k jejich věku a povaze. V osobním spisu se nacházejí také zprávy o sledování Karla Préma, které obsahují celkem přesné informace o jeho pohybu (s kým se sešel, kdy, kde, apod.).⁵⁸

Do výslužby byl Karel Prém poslán 15. září 1953 v hodnosti podplukovníka.⁵⁹ V průběhu 60. let je považován za důstojníka v záloze, kterého lze kdykoliv povolát, ale stále je veden v evidenci kádrově nespolehlivých. Z toho důvodu je mu také odepřeno užívat výhod pracujících (např. lázně, rekreační pobyty, apod.). Není třeba zde uvádět informace z dalších zpráv, neboť všechny obsahují tytéž formulace obvyklé pro komunistický státní a vojenský aparát.⁶⁰

V padesátých letech již žili oba bratři Prémové na Dobré Vodě (Karel od r. 1952), obě rodiny bydlely zvlášť v nájmu v jiných domech. V této době bylo především na Karla Préma vypracováno několik posudků, pro které dodával informace i jeden ve spisu uvedený místní občan. Hodnotí především jeho politickou aktivitu, kde tvrdí, že se Prém ničeho neúčastní, a pokud tak málo. Jeho politické názory nejsou veřejně známé, ale předpokládá se, že jsou vůči současnému režimu negativní. Na druhé straně řádně řídí rodinu, vychovává své čtyři dcery a celkově vede spořádaný život. Obecně je hodnocen kladně pro dobré vztahy se sousedy. Charakteristiku zasílá také předseda MNV Rádlo. Vytýká, že se Prém neúčastní veřejných prací, ale ve snaze být korektní uvádí, že to může být způsobeno odlehlostí obce. O politických a jiných aktivitách nemá MNV žádné

⁵⁶ VHA v Praze, Krátký osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968).

⁵⁷ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), posudek o důstojníkovi.

⁵⁸ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), zprávy o sledování (ozn. přísně tajné).

⁵⁹ VHA v Praze, Krátký osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968).

⁶⁰ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), zápis o vyhodnocení a upřesnění kádrového materiálu (kádrový posudek a další podobné spisy).

informace, pouze doplňuje, že se Prém nerad baví o současné době a životě.⁶¹

Kromě krátké doby, kdy byl pouze v domácnosti, si našel zaměstnání v Uhelných skladech v Jablonci nad Nisou, kde jej posuzují jako dobrého pracovníka, co se snaží lidem vyhovět. V roce 1960 vypracoval posudek také předseda MNV Vrkoslavice, pod které nově Dobrá Voda spadala. Opakuje se obdobné hodnocení (neúčast na veřejných akcích, pasivita na schůzích, neznámý vztah ke státnímu zřízení, ale předpokládán negativní, apod.). Podklady pro posudek poskytl MNV Občanský výbor na Dobré Vodě. V září 1960 se Karel Prém s rodinou odstěhovali do Jablonce nad Nisou a dále o něm a ani o bratrovi nemáme žádné informace.⁶²

3.2 Od začátku století po vznik Československa (1900 – 1918)

3.2.1 Česko-německé vztahy a Sudety

Záměrně jsme se doposud příliš nesetkali s pojmy Sudety, sudetští Němci nebo čeští Němci a ani s problematikou soužití Čechů a Němců v jednom státě. Tato témata začínají být ožehavá a aktuální až v průběhu 19. století a vrcholí v různých krizích století dvacátého.

Češi a Němci společně začínají žít od doby vlády posledních Přemyslovců ve 13. století, kdy se podílejí na kolonizaci horských pohraničních oblastí Českého království. Kolonizace započala s rozvojem měst a zemědělství. Od 12. století nebylo potřeba tolik rolníků jako dříve, což umožnila probíhající zemědělská revoluce. Současně se zvýšila produkce, díky které bylo možné uživit více obyvatel v zemědělství nepracujících. Lidé se začali stěhovat více do měst a na jimi uvolněná místa přišli kolonizátoři převážně z německých zemí. Zpočátku se ale na kolonizaci podíleli i Češi.⁶³

Němce žijící v pozdějším Rakousku a Rakousku-Uhersku je proto potřeba rozdělit na Němce rakouské (německé) a Němce české. Jednoduchým klíčem je místo jejich pobytu. Během 19. století se postupně drobnými kroky snaží Češi v říšské radě dosáhnout větších práv v rámci monarchie. Daří se například tzv. jazyková nařízení (Stremayer a Badeni); Badeniho jazykové nařízení z roku 1897 vyhláší rovnoprávnost češtiny a němčiny, což v praxi znamená, že úředníci museli ovládat český jazyk, neboť měli povinnost odpovídnout na dotaz občana v téže jazyce, v jakém byl vznesen.⁶⁴ Proti vstřícnostem vůči Čechům se v monarchii stavěla řada Němců s pangermánskými sklony nebo obecně Němců z příhraničních oblastí, kteří měli pocit, že je nově Češi omezují.

---

⁶¹ VHA v Praze, Osobní spis pplk. Karla Préma (os. č. 206968), zpravodajské posudky Občanského výboru Dobrá Voda, MNV Rádlo a MNV Vrkoslavice + Služebně politická charakteristika důstojníka v záloze.

⁶² Taktéž.

⁶³ Zdeněk BENEŠ a kol., *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*, Praha 2002, str. 13.

Příkladem může být město Jablonec nad Nisou. Bylo založeno v roce 1356 českými kolonizátory od Mnichova Hradiště. Za válek probíhajících v období vlády Jiřího z Poděbrad Jablonec prakticky zanikl. Během 16. století sem přišli nově kolonizovat Němci, a proto od této doby až do dvacátého století jsou Jablonec a okolí považovány převážně za německá sídla. Nasvědčuje tomu i název města odvozený od jabloně a následně foneticky přenesený do němčiny (Jablonec > Gablonz, nikoliv Apfelbaumstadt).

⁶⁴ Milan SLÁDEK, *Němci v Čechách*, Praha 2002, str. 17.

Vznikaly tak první snahy o administrativní rozdělení zemí Koruny české na oblasti s převážnou většinou Čechů a na druhé straně s většinou Němců. Jedním ze stoupenců pangermanismu byl kupř. Georg von Schönerer⁶⁵ (později výrazný antisemita a vzor Hitlera). Plány na podobné rozdělení oblastí nebo okresů se objevují relativně často, ale všechny jsou neúspěšné.

Výrazným zásahem do vztahů mezi Čechy (Slovany) a Němci byla první světová válka. Už během 19. století se vytvářela sounáležitost slovanských národů, protože byly všechny kromě Ruska v područí národů jiných, převážně německých. Po uvědomění si společných ideálů (panslavismus) a především postavení se Němcům přišla válka, ve které se měli Slované postavit proti Slovanům na straně Němců – Češi, Slováci, Poláci, Slovinci, Chorvati a další proti Rusům a Srbům. Z nastalé situace plynul jasný negativismus Čechů vůči válce. Němci žijící v Čechách podobný problém pociťovat nemuseli.

V říjnu roku 1918 již bylo zřejmé, že centrální mocnosti válku nemohou vyhrát, naopak československá politika zaznamenávala úspěchy a začínalo se mluvit o tom, že vznikne československý stát. Podstatnou měrou ke vzniku Československa přispěly legie bojující na straně dohody proti Německu a Rakousku-Uhersku. Vyhlášením samostatného státu 28. října 1918 se čeští (sudetští) Němci ocitli v „cizím“ státě, najednou nebyli zaštiťováni jinými Němci, ale naopak oni se cítili být ohroženi. Rychlý sled událostí ke konci války sudetské Němce vyvedl z představy, že vznikne velký německý stát, který obsadí celou střední Evropu.⁶⁶

Ihned po vzniku Československa se od něj odpojila čtyři pohraniční území s německou většinou, přičemž všechna požadovala setrvání v německém státě a formálně se připojovala k Rakousku. Oblast severních Čech, včetně Liberce, Jablonce nad Nisou a dalších měst (Deutschböhmen); oblast Slezska a východní Moravy (Sudetenland);⁶⁷ oblast jižní Moravy (Deutschsüdmähren) a části Šumavy a Českého lesa (Böhmerwaldgau). Všechny oblasti měly vlastní autonomní správu a komunikovaly s Rakouskem. Ke konci listopadu je začala československá armáda obsazovat, protože bylo nepřípustné, aby Československo přišlo o pohraničí a stalo se slabým státem bez průmyslu a obranných hor. Posledními pokusy Němců byla snaha o vyvolání plebiscitu a o účast v rakouském sněmu. Vše vyvrcholilo tzv. březnovým masakrem, kdy čs. armáda střelbou potlačila německé demonstrace, protože existovala hrozba ozbrojeného povstání v Sudetech. Následně se

---

⁶⁵ SLÁDEK, str. 15.

⁶⁶ Taktéž, str. 25.

⁶⁷ Ve všeobecném povědomí geografický pojem Sudety označuje všechny oblasti Československa, kde převažovalo německé obyvatelstvo nad československým. V roce 1918 bylo Sudetsko (Sudetenland) pouze označením pro zmíněné moravskoslezské území. Až s nástupem Hitlera a Henleina se vžil název Sudety pro všechny oblasti. Samotný pojem Sudety pochází původně z keltštiny a znamená „kančí les“. Označoval severní pohoří tvořící hranice dnešní České republiky, tj. Jizerské hory, Krkonoše a Jeseníky. Proto se název používal v geomorfologii ČR, dokud nenabyl negativní konotaci spojenou s událostmi druhé světové války. Za autora pojmu „sudetský Němec“ je považován nacionalistický publicista Franz Jesser, který jej měl poprvé v politické konotaci použít v roce 1904.

situace stabilizovala, což bylo stvrzeno i na Pařížské mírové konferenci.⁶⁸

3.2.2 Dobrá Voda na začátku nového století

Do dvacátého století vstupovali dobrovodští v době největšího rozkvětu osady. Měli čerstvě dostavěnou kapli, ze skaliska Schnuppstein udělal horský spolek vyhlídku a vytyčil přes Dobrou Vodu turistickou trasu se zastavením v místním hostinci. Roky klidu a míru (přibližně 40 let neválčení od prusko-rakouské války roku 1866) znamenaly také postupný nárůst počtu obyvatel, kterých bylo přibližně 170 až 180 (Horní Dobrá Voda 103 v roce 1903 a Dolní Dobrá Voda 70 v roce 1901).

Na přelomu století byly na Dobré Vodě dva hostince. Na Dolní Dobré Vodě hostinec Habel,⁶⁹ který stál při silnici z Jablonce na Rádlo a Rychnov, a na Horní Dobré Vodě hostinec U Krásné vyhlídky.⁷⁰ Výrazným zásahem do dějin Dobré Vody byl požár hostince U Krásné vyhlídky (bývalých lázní) 4. září 1904. Po požáru se majitel Lang rozhodl vystavit velký hotel s restaurací, vyhlídkou, kavárnou a spoustou kulturního vyžití, který pojmenoval Gutbrunnwarte.⁷¹ Se vznikem Gutbrunnwarte a s rozvojem turistiky, trampování a výletů do přírody se z Dobré Vody stalo dnešními slovy turistické a kulturní centrum širokého okolí.

Mezi roky 1906 a 1907 se vedení města Rychnova rozhodlo, že vybuduje ve městě vodovodní řad. Jako zdroje pitné vody vybrali místa v knížecím lese nad Dolní Dobrou Vodou. Pan kníže Alain Rohan městu prodal dva pozemky, kde byly zbudovány čerpací stanice pro vodovodní síť Rychnova a části Kokonína. Z roku 1907 se dochoval dokonce zápis o rozboru vody, která byla vyhodnocena jako znamenitě vhodná pitná voda s možností i hospodářského využití. V roce 1908 byl vybudován vodovod a došlo k napojení dobrovodských čerpacích stanic.⁷² V dnešní době by už nestačily dodávat vodu pro celý Rychnov, ale jsou stále v provozu jako pomocný zdroj. Na začátku první světové války mezi roky 1914 a 1915 byl vybudován i vodojem a čerpací stanice vody pro Vrkoslavice a Kokonín.⁷³

První světová válka (1914-1918)

Když 28. července 1914 vypukla první světová válka, bylo Rakousko-Uhersko společně s Německem tzv. Centrálními mocnostmi. Proti stály státy Dohody, Velká Británie, Francie a Rusko (do března 1918), ke kterým se později přidaly Spojené státy americké. Přes čtyři roky trvající válečný konflikt přinesl kromě obrovských ztrát na životech a vojenského a vědecko-technického pokroku hlavně nové uspořádání Evropy.

---

⁶⁸ SLÁDEK, str. 26 až 30.

⁶⁹ Wilhelm PREISLER, *Historie města Rychnova*, Rychnov u Jablonce nad Nisou 1931-1936 (1. díl kroniky), bez paginace.

⁷⁰ Viz příloha č. 5 (pohlednice Dobré Vody).

⁷¹ Historii Gutbrunnwarte se věnuje samostatná kapitola 4.3.

⁷² Wilhelm PREISLER, *Historie města Rychnova*, Rychnov u Jablonce nad Nisou 1931-1936 (2. díl kroniky), bez paginace.

⁷³ Oběma těmto stavbám se věnuje zvláštní kapitola 4.5., protože se jedná o kulturní památky.

Nejvýznamnější je válka z tohoto pohledu pro Československo, které mohlo 28. října 1918 vzniknout jako samostatný stát. Válka oficiálně skončila 11. listopadu téhož roku.

Bojů se účastnili všichni muži všech národností Rakouska-Uherska, tedy i Češi, Slováci a v Čechách žijící Němci. Kdybych se zabýval vesnicí v ryze českém prostředí, patrně bych narazil na legionáře bojující za vznik Československa. Na Dobré Vodě žili před vypuknutím války pouze sami Němci. Ti všichni bojovali za Rakousko-Uhersko a mnozí za ně i padli. Vojáků z Dobré Vody v první světové válce zemřelo celkem 19. Na jejich památku byl v roce 1926 postaven žulový pomník.⁷⁴ Vzhledem k tehdejšímu počtu obyvatel to představovalo velkou ztrátu, ale následné dvacetileté období klidu znamenalo pro Dobrou Vodu pozvolné pokračování předválečného rozvoje.

Válka se odehrávala v celé Evropě, ale českého území se dotkla až ve svých důsledcích, kdy bylo potřeba definovat a vojensky stvrdit hranice československého státu. Válečný stav se ale odrážel i na situaci v zázemí. Nemáme přesné zprávy o tom, co se dělo přímo na Dobré Vodě, ale z kronik sousedních obcí vyplývá, že zde život nebyl vůbec jednoduchý.⁷⁵

Už na začátku války, v roce 1914, muselo vedení Rychnova u Jablonce nad Nisou stanovit noční hlídky, aby zajišťovaly pořádek na území města, protože mohly hrozit násilnosti nebo rabování. Město bylo rozděleno do 8 okrsků, jedním z nich byla i Dobrá Voda a místní část zvaná Hranice, ostrahu obstarávalo celkem čtyřicet mužů se žlutými páskami s nápisem „Rychnovská občanská jednotka“. Vyhrocenost situace potvrzuje i fakt, že měli muži povoleno s sebou nosit vlastní zbraně. V létě 1914 nastává mobilizace, rychlá rekrutace a jsou rušeny všechny průmyslové zakázky. Rodiny, kterým odešel otec, dostávají přiděl peněz jako příspěvek na živobytí. Kromě jiného se řeší také problém s plýtváním vody, opatření proti případným chorobám a přiděly potravin v rámci stavu nouze.

Rok 1915 je poznamenán nedostatkem financí pro nákupy potravin nebo realizace drobných staveb ve městě. Přesto byla během léta vystavěna nová silnice na Dobrou Vodu. Část peněz na cestu poskytl Rychnovu stát v rámci stavu nouze a část si rychnovští vypůjčili od místního obchodníka. Obec Rádlo se podílela na výstavbě části cesty. V roce 1916 byly všechny zvony z kaplí a kostelů odvezeny k přetavení a dalšímu využití ve vojenském průmyslu.

Během války se stupňuje nouze o potraviny, což potvrzuje i rádelská kronika informující o nedostatku potravin a přidělovém systému. S koncem války hrozily i krádeže nebo rabování. Dále rádelská kronika informuje o příchodu československé armády, na níž je mezi místními nahlíženo negativně.

---

⁷⁴ Osudu pomníku se věnuje zvláštní kapitola 4.4.

⁷⁵ Wilhelm PREISLER, *Historie města Rychnova*, Rychnov u Jablonce nad Nisou 1931-1936, (2. díl kroniky), bez paginace.

SOkA Jablonec nad Nisou, fond Archiv obce Rádlo, Obecní kronika 1928-1935.

3.3 Meziválečné období (1918 – 1938)

3.3.1 Němci v Československu

Po uklidnění bojů souvisejících s vznikem Československa se stát začal pomalu konstituovat. Řada jednání o jeho podobě, právním uspořádání a politice proběhla už na Pařížské mírové konferenci, tedy v okamžiku, kdy se ukázalo, že je nutné, aby si Češi a Slováci svůj stát udrželi s pomocí armády (boje s Polskem, boje s Maďary a uklidnění situace v českém pohraničí).

Národnostní situace byla v ČSR velmi složitá už od začátku, což reprezentuje výsledek sčítání lidu z roku 1921: celkový počet obyvatel ČSR 13 607 385, z toho Češi 6 581 893 (48 %); Slováci 2 177 181 (pouze 16 %!); Němci 3 129 699 (23 %); Maďaři 680 tisíc (5,5 %); Rusíni 408 tisíc (3,5 %); Židé 136 tisíc (1,5 %) a další národnosti, včetně Poláků (0,5 %), celkem přibližně 2,5 %.

Z uvedené statistiky vyplývá, že bylo v našem státě oficiálně více Němců než Slováků, proto se vedoucí politici rozhodli vytvořit konstrukt tzv. **československého národa**,⁷⁶ aby národnostní menšina nepřevyšovala domácí národ. V tom okamžiku byl výsledek výrazně jiný: Čechoslováci 8 760 000 (64 %). Zároveň bylo nutné vyřešit menšinovou otázku, což stvrdili naši zástupci na Saint-Germainské konferenci už dříve, 10. září 1919.⁷⁷

Demokratický přístup Československa platil rovnoměrně pro všechny občany státu, což znamená, že měli všichni stejná práva bez ohledu na původ, státní příslušnost, jazyk, rasu nebo náboženství. V otázce menšin bylo stanoveno pravidlo 20 %, které říká, že mohou být zřízeny menšinové školy a příslušníci menšiny mohou komunikovat s úřady v místě bydliště ve svém jazyce pouze v případě, že mají v daném okrese alespoň 20 % obyvatel. Podmínka měla být svazující, ale fakticky kvůli ní nemělo tato práva pouze 10 % německého obyvatelstva v ČSR.⁷⁸

Postoj německé politiky v prvorepublikovém Československu bývá rozlišován do tří období: 1) **negativismus** (do poloviny 20. let); 2) **aktivismus** (do poloviny 30. let); 3) **iredentismus**⁷⁹ (do propuknutí 2. světové války).⁸⁰

Během roku 1919 postupně přistoupily všechny německé strany kromě nacionalistů na fakt, že jimi vyznačené Sudety jsou součástí ČSR. Ze začátku dvacátých let existovalo celkem pět německých stran, které měly parlamentní zastoupení. Nejsilnější z nich byla sociálně demokratická strana, jejíž úspěšnost reprezentovala celkový poválečný příklon k politické levici. Druhou nejsilnější stranou byla DNSAP. Negativismus v Němcích byl už od zrodu republiky, ale postupným zjištěním, že se jim v rámci dostupných možností

⁷⁶ Kromě československého národa byl uměle vykonstruován také československý jazyk. Nejednalo se o kombinaci jazyků, ale o nadřazující pojem. Dle ústavy byl oficiální československý jazyk, který měl v praxi dvě formy – jazyk český a jazyk slovenský.

⁷⁷ BENEŠ, str. 64.

⁷⁸ Tamtéž, str. 65.

⁷⁹ Iredentismus je hnutí nebo politický postoj směřující k odštěpení části území a jejímu připojení k území jiného státu.

⁸⁰ SLÁDEK, str. 43.

vlastně žije dobře (kulturní, společenský i politický život a rozsáhlá menšinová práva), přešel do aktivismu a snahy podílet se na politice.

Dalšími důvody, proč německá strana přešla na aktivistickou politiku, byl odchod z politiky nacionalistického předáka Logmana von Auen, dobré vztahy ČSR s Německem a obava z růstu komunistické strany (vznikla 1921). Významným mezníkem se stal rok 1926, kdy ve vládě zasedli první němečtí ministři. Návrh na vládní angažmá již dostali dříve, ale bylo odmítnuto. Následující roky ekonomického růstu a celkové prosperity prospívaly i česko-německým vztahům. Pak ale přišel na německé straně Adolf Hitler a v Čechách Konrad Henlein.

3.3.2 Dobrá Voda za První republiky

Z meziválečného období se o Dobré Vodě bohužel nedochovalo příliš mnoho písemných nebo vizuálních pramenů, tudíž se zde pokusím pouze o jednoduchý nástin nejdůležitějších událostí této doby.

Pro běžný život změna státního útvaru nepředstavovala prakticky žádnou výraznější změnu. Poválečnou situaci nedostatků potravin nebo různého spotřebního zboží se dařilo relativně rychle zažehnat. Sklářský průmysl a především jeho domácí malovýroba, která ve dvacátých letech živila většinu dobrovodských, začala pomalu vzkvétat. Lidé díky tomu bohatli a mohli si dovolit stavět nové domy vilového typu, kterých je zde nyní většina a pocházejí právě z druhé poloviny dvacátých let. Novým stavbám musely někdy ustoupit dřívější roubené chalupy (nebo jen přestaly být obydleny a chátraly).⁸¹

O prosperitě a finančním zajištění místních svědčí i fakt, že si mohli dovolit investovat i do veřejných staveb. V roce 1926 byl postaven pomník obětem první světové války a na začátku třicátých let byla rozšířena kaple Nanebevzetí Panny Marie.

Hoteliér Lang také rozšiřoval svůj podnik Gutbrunnwarte, kde bylo dle dostupných vzpomínek pamětníků a dochovaných pramenů neustále živo. Existuje také neověřená hypotéza, že měl pan Lang v plánu postavit k vyhlídce i lanovku, aby návštěvníci snáze zdolali strmý kopec. Zda mu v tom zabránila válka, není známo.

Přelom století a počátek století nového je také poznamenán velkým množstvím požárů na Dobré Vodě. Některé z nich způsobil žhář, jiné vznikly neopatrným zacházením s ohněm v dřevěných staveních. V roce 1923 proto město Rychnov zřídilo zvláštní hasičskou jednotku pro Dobrou Vodu a místní část Hranice.

Významné změny přineslo meziválečné období do struktury a vývoje obyvatelstva. Na Dobrou Vodu přicházejí první Češi, začínají vznikat smíšená manželství Čechů s Němci a roste počet obyvatel (na Horní Dobré Vodě až o 50 během dvacátých let). Tím je zažehnána ztráta, kterou dobrovodští utrpěli za první světové války.

Předválečná protičeskoslovenská agitace sudetoněmeckých nacistů se Dobré Vodě pravděpodobně do určité míry vyhnula. Schůze SdP se konaly u pivovarských rybníků na Vrkoslavicích, kde byla pro tyto účely vystavěna tribuna.⁸² Určité nacistické symboly se

⁸¹ Viz příloha č. 6 (fotografická pohlednice).

⁸² Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

ale nacházely i na Dobré Vodě, příkladem může být portrét Adolfa Hitlera nalezený při rekonstrukci domu.

Pro informaci přikládám výsledky parlamentních voleb z roku 1935:⁸³

	<i>ČS strany</i>	<i>KSČ</i>	<i>N. strany</i>	<i>SdP</i>	<i>Jiné strany</i>	<i>Celkem voličů</i>
Rádlo	159	150 (14 %)	876	736 (71 %)	2	1037
Rychnov	470	339 (16 %)	1677	1501 (69 %)	18	2165

Výsledky odpovídají celkovému trendu v pohraničních oblastech, kde uspěla SdP, která drtivě porazila všechny ostatní německé strany. Mezi českými stranami byla nejúspěšnější KSČ. Obě dvě tyto strany můžeme považovat za extremistické a protistátní. Celkové výsledky parlamentních voleb roku 1935 byly velikým šokem, neboť celorepublikově nejúspěšnější stranou se stala Henleinova Sudetendeutsche Partei.

3.3.3 Vzpomínka na běžný život dobrovodské školačky

Každodenní život na základě vyprávění pamětnice paní *Gertrudy Bauer* (rozené Feix), která své vzpomínky sdílela se čtenáři novin *Isergebirgs Rundschau*. Jedná se o pohled dítěte třicátých let.⁸⁴

O Dobré Vodě

Z pohledu místních obyvatel byla Dobrá Voda zvláštní vesnicí. Úředně patřila k sousední obci Rádlo, farář sem docházel z Rychnova, do školy děti chodily do Jablonce nad Nisou a pohřbívalo se na Vrkoslavcích, odkud chodila i pošta. Z Dolní Dobré Vody chodily děti do Rychnova a tamtéž se vyřizovaly také veškeré úřední záležitosti.

Dobrá Voda byla od ostatních vesnic dost izolovaná, proto se především v zimě stávalo, že sem prakticky nebyl přístup. Jednak nebylo možné sestoupit do Jablonce kvůli náledí a potom často nebyly protažené silnice. Místní se proto museli spoléhat sami na sebe, čímž se utužovaly vzájemné vztahy, všichni si pomáhali a život se mohl jevit jako velmi idylický. Na druhou stranu ale byla Dobrá Voda na svou dobu relativně pokrokovým sídlem, neboť díky Gutbrunnwarte zde bylo už ve 30. letech zavedeno telefonní připojení.

Kultura a svátky

Dnes již často zapomenuté svátky spojené s koloběhem ročních období a církevním rokem se slavily i na Dobré Vodě. Děti si především pamatují na pálení čarodějnic, které se konalo u Schnuppsteinu. Kromě dřeva byl oheň podpořen také asfaltem z kokonínské plynárny. Košťata pro čarodějnice dětem darovali místní sedláci. Den poté se stavěla

⁸³ Pro Dobrou Vodu bohužel nemáme samostatné výsledky, proto jsem zvolil město Rychnov a obec Rádlo, pod které dobrovodští v té době patřili.

Historický přehled výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Československé republiky, Liberecký kraj, 1920 - 1935 [online], [citováno dne: 31. 3. 2018].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/13-5153-08--174>.

⁸⁴ Gertrude BAUER, *Gutbrunn oder ane Gudeborner Geschichte in Isergebirgs Rundschau*, č. 4, 2009, str. 10 a 11.

májka, pod níž se tancovalo.

Nejvýznamnějším svátkem zde bylo Nanebevzetí Panny Marie (15. srpna). Pokud vyšel na všední den, slavil se další neděli. Konala se pout', prodávalo se pivo a párky s křenem. Kromě toho měly děti také kolotoč, který si musely samy tlačit, a pravidlem bylo, že kolikrát chlapec či dívka tlačili, tolikrát se mohli svézt.

O Vánocích se uctíval Ježíš Kristus, uvádělo se divadelní představení s Mikulášem a Ježíškem. Všechny děti dostávaly dárek (většinou cukroví a nějakou drobnost). Aby však dárek obdržely, musely se naučit básničku, kterou před přítomnými odrecitovaly. O jedněch Vánocích dostaly všechny děti červenou čepici (rádiovku) a díky ní se pak poznaly už na dálku.

Největší kulturní události se odehrávaly v Gutbrunnwarte, kde všechny spolky pořádaly své karnevaly, taneční zábavy a plesy. Krom toho byla cílem řady školních výletů z celého okolí. Hrál se zde divadlo, tančilo se a zpívalo.

Kaple

V kapli se dodržovaly všechny katolické svátky. Třikrát denně zvoník zvonil (ráno, poledne, večer). Dobrovodští měli svůj kostelní sbor a sbormistra, který hrál na harmonium. Občasně se zde konaly mše a bohoslužby. Na bohoslužby dorazili vždy všichni. Krom toho si místní sami organizovali májové pobožnosti k uctívání Panny Marie. Jak již bylo zmíněno výše, farář sem musel dojíždět z Rychnova. V zimě se na Dobrou Vodu vydával na lyžích, které byly pro tuto cestu nejlepším dopravním prostředkem.

3.3.4 Nástup nacismu a likvidace Československa

Už od vzniku Československa existovaly dvě „sudetoněmecké“ pangermánské a antisemitské strany, jejichž cílem bylo připojení pohraničí k Německu. V nich se soustředili všichni němečtí nacionalisté. Jednalo se o strany DNSAP a DNP. Podobnost názvů DNSAP a německé NSDAP není náhodná, jedná se o strany s podobným názvem a politickými cíli. DNSAP i DNP existovaly v ČSR až do roku 1933, kdy se první jmenovaná sama rozpustila a druhá byla československými úřady zakázána (což by byla i DNSAP, ale chtěla se tomuto údělu vyhnout). Politické strany nebyly jedinými protičeskoslovenskými silami, paralelně s nimi fungovaly v pohraničí i různé mládežnické „tělovýchovné“ spolky, které měly často polovojenský charakter (jako pozdější Hitlerjugend), kupř. spolek Turnerů, jehož velitelem byl Konrad Henlein.⁸⁵

Konrada Henleina je na místě stručně představit, protože je velice spjat s lokalitou Jablonecka a Liberecka. Narodil se ve Vratislavicích nad Nisou (dnes městská část Liberce ležící mezi Libercem a Jabloncem nad Nisou), odkud pocházel známý místní rodák Ferdinand Porsche. V dětství se Henleinovi přestěhovali do Rychnova u Jablonce. Z Rychnova Henlein dojížděl do Jablonce n. N., kde studoval na obchodní akademii. Během dvacátých let působil v Aši jako učitel tělesné výchovy a snažil se tamější mládež vychovávat v duchu pozdější nacistické ideologie. V roce 1933 po zániku dosavadních

---

⁸⁵ SLÁDEK, str. 55.

protičeskoslovenských stran využil příležitosti a založil Sudetoněmeckou vlasteneckou frontu, pozdější SdP (Sudetendeutsche Partei). V následujících letech se Konrad Henlein osvědčil jako schopný politik, když se dokázal očistit z nařčení, že jeho hnutí je pokračovatelem zakázaných stran, dokázal si získat přízeň ostatních německých stran, politických představitelů a v podstatě dvou třetin německého obyvatelstva Československa.

Otázkou zůstává, kdy začal Henlein spolupracovat s Hitlerem. Pravděpodobně ze začátku jednal sám za sebe nebo ve vleku politiků DNSAP a DNP a až později přesvědčil Hitlera, že není možné dosáhnout v rámci Československa sudetoněmecké autonomie, tudíž je nutný vnější německý zásah. NSDAP začala SdP podporovat finančně po úspěchu ve volbách roku 1935. Lze předpokládat, že Henlein Hitlera uznával, ale naopak Hitler Henleinovi plně nedůvěřoval a své plány ohledně Československa mu sdělil až nedlouho před jejich realizací.⁸⁶

Československá mezinárodní politika před rokem 1938 řešila především bezpečnost státu⁸⁷ a měla oprávněnou obavu z německé agrese. V roce 1935 uzavřel prezident Edvard Beneš mírovou smlouvu se Sovětským svazem a nadále se spoléhal v dodržování starších smluv s tradičními spojenci (např. s Francií). Současně v roce 1936 začalo Československo jednat s Němci. Cílem těchto jednání bylo sepsání paktu o neútočení. Z ničeho nic a bez uvedení důvodu byla tato jednání Hitlerem ukončena v roce 1937. V téže době se Henleinovi ve spolupráci s nacisty dařilo v Evropě vybudovat obraz o československém útlaku Němců žijících v Sudetech a podařilo se jim získat veřejné mínění na svou stranu.⁸⁸

Osudový rok 1938

Šokem pro Československo bylo obsazení Rakouska německou armádou 12. března roku 1938, tzv. **anšlus**. Nacisty bylo připojení Rakouska k říši pojmenováno jako napravení historické křivdy⁸⁹ a konečné spojení německého národa pod jeden státní útvar. V tom okamžiku prakticky padla realizovaná obranná strategie československé armády, protože pohraniční opevnění na hranicích s Rakouskem neexistovalo a postupu německé armády by se v tomto prostoru bránilo velice těžce. Kromě jižního ohrožení začali na vládu a prezidenta Beneše stále více tlačit jak Henlein, tak Hitler netající se vyjádřeními typu, že Československo je další na řadě a že brzy dojde k připojení Němců žijících v Čechách k jejich domovině, čímž bude napravena další historická křivda.⁹⁰

Politika západních zemí, tzv. **appeasement**, byla založená na snaze zachovat mír za jakýchkoliv obětí a okolností. Hitler měl proto prakticky otevřené ruce a jeho argumenty hlásající právo na sebeurčení národů byly ve světě přijímány pozitivně. Hitler totiž nejevil

---

⁸⁶ SLÁDEK, str. 55-62.

⁸⁷ Jedním z opatření mimo diplomatická jednání byla i předválečná a strategická příprava československé armády. Kromě cvičení byly v hraničních horách stavěny betonové bunkry a rozsáhlá opevnění. Menší bunkry byly stavěny samozřejmě i na Jablonecku v Jizerských horách, kde tak jako i v jiných lokalitách dodneška stojí.

⁸⁸ BENEŠ, str. 98-99.

⁸⁹ Plán připojení Rakouska k Německu a vytvoření tak jednoho velkého a silného německého státu se v historii objevoval často, nikdy však nebyl realizován. Poslední pokus před rokem 1938 byl ihned po konci první světové války, kdy toto spojení bylo zakázáno na Pařížské konferenci.

⁹⁰ BENEŠ, str. 102.

zájem pouze o české Němce, ale i o Maďary na Slovensku a Poláky. Jeho snahou bylo prezentovat se jako ochránce utlačovaných menšin. Československé vedení bylo pod nátlakem nuceno řešit opatření, která by vedla k posílení práv menšin, aby došlo ke zklidnění situace. Veškerá snaha však byla zbytečná, protože plány nacistů byly jasné a Hitler je nehodlal měnit, mohl je pouze odložit.

V květnu 1938 se situace stále více komplikovala. Henlein přišel s vizí karlovarského programu, který byl československou vládou zamítnut. Ta následně začala řešit národnostní otázky, aby předešla blížícímu se konfliktu. V téže době zřejmě Hitler připravoval invazi do Československa, proto se čs. armáda mobilizovala a stav se na kratší dobu uklidnil. V srpnu proběhla návštěva Lord Runcimana z Velké Británie, jehož cílem bylo prověřit situaci českých Němců. Následný názor Británie a Francie začal směřovat k odstoupení pohraničí Německu.⁹¹

Krise vyvrcholila na Mnichovské konferenci. Té ještě předcházela řada konfliktů v pohraničí během září. V některých severočeských okresech muselo být dokonce vyhlášeno stanné právo. Ne příliš známou informací je, že kromě protičeskoslovensky smýšlejících pučistů byly v pohraničí i německé oddíly zastávající se Československa, tzv. Republikanische Wehr. Samotná konference (lidově Mnichov) se konala 29. září roku 1938 a účastnili se jí zástupci čtyř evropských států: Hitler (Německo), Daladier (Francie), Chamberlain (Velká Británie) a Mussolini (Itálie). Posledního jmenovaného se konference absolutně netýkala, což je o to horší fakt, když víme, že českoslovenští zástupci nebyli k jednání vůbec připuštěni, přestože se jednalo o jejich budoucnost.⁹² Ve stejných okamžicích bylo československé vojsko plně mobilizováno a připraveno na válku. Mocnosti se ale rozhodly vyjít Hitlerovi vstříc a připravit tak Československo o pohraničí, ve kterém žilo více než 50 % Němců, kde byl situován významný průmysl a především opevnění proti případnému německému útoku. Pokud by Československo nepřijalo tento návrh podstoupení pohraničí, došlo by k válečnému konfliktu, ve kterém by Čechoslováci zůstali sami. Prezident Edvard Beneš se proto 30. září rozhodl pohraničí Němcům odevzdat. Bylo tím dosaženo téměř jednoroční oddálení propuknutí druhé světové války a zástupci Francie a Británie mohli ve svých zemích přesvědčovat lid o zachování míru v Evropě.⁹³

---

⁹¹ BENEŠ, str. 103-106.

⁹² Tamtéž, str. 107.

⁹³ Průřezově celá kapitola: Antonín KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XIV. (1929-1938)*, Praha a Litomyšl 2002, str. 651-670.

3.4 Druhá světová válka a její důsledky (1938 – 1948)

3.4.1 Sudety jako součást říše (1938 – 1945)

Okupace

Německá armáda dokázala celé pohraničí obsadit od 1. do 10. října roku 1938. Sudety se tak staly součástí Třetí říše, což místní Němci povětšinou oslavovali. Češi, kteří v pohraničí zůstali, protože buď nestihli, nebo nechtěli odejít, se nově stali menšinou. Bylo jich na začátku přibližně mezi 600 nebo 700 tisíci, přičemž mnozí z nich museli oblast vynuceně opustit. Totéž se týkalo odpůrců nacismu a především Židů. Ti byli už od začátku záboru Sudet perzekvováni, nuceni utíkat do zmenšeného Česko-Slovenska, nebo rovnou likvidováni, a to obzvláště v případech, kdy měli velké majetky anebo bylo potřeba uvolnit prostory pro nově příchozí Němce. Během října bylo zajato až 10 tisíc odpůrců nacismu a zhruba třetina z nich byla rovnou odvezena do koncentračních táborů.⁹⁴ Okupované území mělo rozlohu přibližně 30 tisíc km², což odpovídalo třetinové rozloze Československa, kde žilo zhruba 3 a půl milionu obyvatel. Kromě nacistického Německa okupovala naše území i polská armáda (nevyřízené účty v Těšínsku) a maďarská armáda (jihovýchodní Slovensko a později Podkarpatská Rus). V průběhu záboru, dne 5. října, podal prezident Edvard Beneš demisi a následně odešel do exilu.⁹⁵ Od října 1938 do května 1945 je oblast přejmenována na Říšskou župu Sudety (Reichsgau Sudetenland), není již součástí Česko-Slovenska ani protektorátu a z českých dějin je tak prakticky vyloučena. Jedinou výjimkou jsou v Sudetech žijící Češi.

Pohraniční oblasti nebyly pro Německo významné pouze jako způsob přiblížení se k ČSR a usnadnění likvidace republiky. Německo získalo další spoustu vojenské síly, významné průmyslové závody, uhelné pánve a z pohledu našeho regionu i finanční zdroje získatelné exportem lokálního zboží do zahraničí (textil, sklo a bižuterie). Pro Německo mohla nastat situace vypadat velmi pozitivně (pouze ziskově), z pohledu Česko-Slovenska/protektorátu ryze negativně. Situace však nebyla jednoduchá ani v samotných Sudetech, protože došlo k přetrhání staletých vazeb (jak silničního, tak železničního spojení) a nové obchodní styky s „říší“ byly komplikované kvůli špatnému dopravnímu spojení.

Vrchním politickým činitelem župy byl Hitlerem jmenován Konrad Henlein, který byl současně stále „vůdcem“ Sudetoněmecké strany. V rámci sjednocování politického aparátu říše byla SdP zrušena a plynule přešla do NSDAP, ta tím získala novou sudetskou frakci. Politicko-úřednický aparát v Sudetech byl rozčleněn podle okresů. Všichni okresní vedoucí byli přímo podřízeni Henleinovi. Kromě okresů se celá župa dělila na tři vládní obvody: Cheb, Ústí nad Labem (sem spadá i Jablonec nad Nisou a Liberec) a Opava.

---

⁹⁴ Jan GEBHART a Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XVa. (1938-1945)*, Praha a Litomyšl 2006, str. 10 a 29.

⁹⁵ Tamtéž, str. 12-19.

Největším městem a současně hlavním městem župy a sídlem místodržitele Henleina se stal Liberec.⁹⁶

Křišťálová noc

Po úspěšném atentátu na německého diplomata, který realizoval židovský emigrant v Paříži, došlo v Německu k radikálnímu vyostření přístupu k židovské populaci a tento názor se týkal i situace v Sudetech. V noci z 9. na 10. listopadu došlo k tzv. křišťálové noci, při níž bylo na německém území útočeno na Židy, byly vypalovány a ničeny židovské obchody, plundrovány židovské hřbitovy a největší škody byly napáchány při ničení synagog. Obětí agrese se stala i židovská menšina v Jablonci nad Nisou, která definitivně přišla o svou synagogu.⁹⁷ Podobný osud zažily prakticky všechny židovské menšiny ve městech s německou převahou. V důsledku těchto událostí se výrazně zvýšila emigrace Židů do Čech. Důsledkům nacistické rasové politiky byli následně ušetřeni jen ti, kteří stihli včas uprchnout z Evropy.⁹⁸

Sudetští Němci za války

Válka vypukla 1. září roku 1939, v té době byli sudetští Němci součástí říše teprve necelý rok. S příchodem nového režimu se podařilo je zaměstnat, ale na válku připraveni nebyli. V celém Německu panovala válečná euforie, ale Sudety k ní měly postoj rezervovanější. Až s přicházejícími úspěchy Wehrmachtu se nadšení začalo projevovat i zde. Změna ale přišla v roce 1940, po porážce Francie už byl ze strany sudetských Němců zájem válku ukončit a situaci stabilizovat. Následný útok na SSSR byl proto kritizován. Krom toho se objevovaly i záznamy o šikaně sudetských vojáků.⁹⁹

Špatná nálada a negativní vztah k válce začal sílit po jasných vojenských neúspěších na východní frontě, především když Němci prohráli dlouhotrvající brutální bitvu o Stalingrad. Od začátku roku 1943 už byli prakticky stále na ústupu. Obyvatelstvo žijící v Sudetech bylo svědkem příjezdu obrovského množství raněných z východu, kteří byli často navíc špatně nebo málo ošetřeni, což morálce v zázemí také nepřidalo.¹⁰⁰ Na špatné situaci v zázemí se podepsaly také výpadky v zásobování, přidělový systém (spíše ke konci války, zpočátku fungoval dobře) a nedostatečné mzdy oproti cenám. Totální nasazení ve vojenském průmyslu se týkalo spíše Čechů a válečných zajatců, ale právě těch např. do jabloneckých průmyslových závodů dost přibývalo.¹⁰¹

Ke konci války byly v jejím důsledku dost vyostřené i česko-německé vztahy. Češi využívali možností a očekávali blížící se prohru Německa. Úřady proto řešily, jakým způsobem proti nim zakročit, jak je omezit a zajistit v Sudetech bezpečí pro vlastní občany.

⁹⁶ GEBHART a KUKLÍK, str. 25-26.

⁹⁷ Kromě synagogy byl v Jablonci i židovský hřbitov. Ten incidenty z počátku nacistické nadvlády přežil a byl zlikvidován až komunisty při výstavbě sídliště.

⁹⁸ GEBHART a KUKLÍK, str. 31.

⁹⁹ Volker ZIMMERMANN, *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)*, Essen 1999, str. 294.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 291.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 306.

Obavy z revolty byly aktuální po vypuknutí slovenského povstání v létě 1944. Sudety jsou následně ze strachu, že by pro ně válka nedopadla dobře, nejdisciplinovanější částí říše, protože se obávají opětovného příchodu Čechů.¹⁰²

Na blížící se konec války reagovalo německé vedení dvojsečně. Od ledna 1945 procházelo českým územím velké množství uprchlíků (směrem do americké zóny), kteří byli střeženi zvláštními oddíly volkssturmu. Docházelo k vyklízení a ničení, aby se zamazaly stopy. Na druhé straně ale ještě v posledních dubnových dnech fungovaly stanné soudy, byli vyhledáváni zběhové a všechny úřady fungovaly, jako by se nic nedělo. Ve stejné době se opavská oblast Sudet stala bojištěm.¹⁰³

Konec války na Jablonecku

Na Jablonecku proti německé armádě bojovali partyzáni ve spojení s vojáky ze Železného Brodu a okolí, kde proběhlo protiněmecké povstání už 3. května 1945. V následujících dnech byla pobočka koncentračního tábora v jabloneckých Rýnovicích bez ostrahy a 7. května se podařilo dohodnout příměří mezi partyzány a Němci na trase Jablonec – Tanvald – Rychnov. Další den tudy ustupovaly početné oddíly SS z východu. Dne 8. května převzal vládu nad městem revoluční národní výbor po dohodě s Němci. Prakticky nedošlo k narušení řádného chodu města. K úplnému osvobození Jablonce ale došlo až po příchodu Sovětů s dalšími partyzány 10. května. Na osvobození měli podíl také vězni propuštění z koncentračního tábora v Rýnovicích. K různým lokálním bojům docházelo ještě během letních měsíců. Během květnových dnů se stalo i několik násilností na německém obyvatelstvu a nejasných střelb sovětských letadel do prostoru města.¹⁰⁴

3.4.2 Dobrovodští za války

Na Dobré Vodě žilo v okamžiku připojení Sudet také několik česko-německých rodin a samotných Čechů. Mnozí z nich se přizpůsobili situaci a přihlásili se k německému státnímu občanství. Titíž lidé si také poněmčili svá jména (například jméno Mašek se začalo psát Maschke), aby co nejvíc zakryli svůj český původ.

Historickým paradoxem bylo působení ve dvou různých armádách během jednoho roku. Sudetští Němci mobilizovali v září 1938 společně s Čechy. Ovšem o rok později už nastupovali do armády německé. Původní nadšení z připojení Sudet k říši postupně přestalo mezi obyvatelstvem panovat, když museli muži do války, kde jich také značná část padla. Ze začátku války nebyla přílišná nouze o potraviny nebo spotřební zboží, ale postupem času výdaje na válku mimo území Německa stoupaly a omezovaly se dávky jídla pro zázemí. Proto pamětníci často vzpomínají na hlad a špatné shánění potravin.

Na vesnicích bývala situace lepší, protože se všichni snažili udržet trochu hospodářství a vlastní produkci si zajistit pokud možno co nejlepší stravu. Ovšem i vesničtí museli odevzdávat příděly, tedy potraviny, které byly následně odeslány pro vojáky na

---

¹⁰² ZIMMERMANN, str. 306-308.

¹⁰³ Tamtéž, str. 311-313.

¹⁰⁴ Josef KUNC, *Jablonec nad Nisou ve stínu hákového kříže (1938-1945)*, Jablonec nad Nisou 2016, str. 66-67.

frontu. Fungoval také směnný obchod, lidé vyměňovali různé komodity (med, máslo, mléko, maso, vejce, apod.).

Konec války

Když se 9. května 1945 blížila Rudá armáda z vnitrozemí přes Rychnov na Jablonec, byli dobrovodští rychle varováni, protože již bylo obecně známo, že se Sověti dopouštějí násilností a rabování. Všichni muži zamykali své ženy a dcery do sklepů, aby pokud možno zabránili jejich znásilnění. Příchod rudoarmějců však proběhl v naprostém klidu bez jakýchkoliv konfliktů. Usídlili se pod Dobrou Vodou na příjezdu do Jablonce nad Nisou. Místní se báli toho, co přijde, ale nakonec se ukázalo, že byly obavy zbytečné a začali s vojáky obchodovat. Vyměňovali své sklářské výrobky za chleba a jiné potraviny, které ke konci války vůbec neměli.¹⁰⁵

Poslední zmínka z konce války je ze sousední obce Rádlo. Místní starosta před příchodem spojenců uprchl, čímž si zachránil život, protože příchozí partyzáni jeho nástupce 10. května odvěkli do Rychnova a tam popravili.¹⁰⁶

3.4.3 Odsun německého obyvatelstva a osidlování (1945 – 1948)

Už během války byla v nejvyšších politických kruzích řešena otázka sudetských Němců (v Československu žijících Němců), co s nimi udělat po válce, jaká bude menšinová politika státu a lze-li s nimi vůbec nadále žít. Před válkou byli Hitlerovým a Henleinovým prostředkem k likvidaci Československa. Z toho plyne jasná obava, že by se tato situace někdy v budoucnosti mohla opakovat, čemuž se logicky rozhodli představitelé vítězných mocností a našeho státu zabránit. Češi mají v živé paměti všechny zrůdnosti války, za které bylo odpovědné nacistické Německo. Fungoval na to jednoduchý klíč – všichni Němci byli označeni za spoluodpovědné za válku. V dnešním pohledu již nemůžeme tímto způsobem situaci generalizovat; existovali Němci, kteří hrdě bojovali za Hitlera, ale na druhé straně také existovali Němci, kteří válkou strádali, kteří bojovali proti Hitlerovi a po válce oprávněně získali potvrzení antifašistického bojovníka. Češi válkou výrazně trpěli, ale i mezi nimi se objevovala kolaborace. Kromě politiků muselo být jasné i samotným Němcům a Čechům, že jejich soužití už nebude nikdy fungovat tak jako dříve.

Mezi variantami, jak vyřešit nastalou situaci, zvítězil odsun¹⁰⁷ německého obyvatelstva z Československa. Ten byl stvrzen na Postupimské konferenci (2. srpna 1945). Téhož dne vyšel 33. dekret prezidenta republiky, jímž bylo Němcům a Maďarům v ČSR odebráno československé státní občanství. Vyjmuti byli Němci, kteří doložili, že bojovali proti nacismu nebo že za války trpěli nacistickým terorem.¹⁰⁸ Po půl roce bylo možné požádat o navrácení občanství, což byl velmi přísný proces s mizivou šancí na

¹⁰⁵ Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

¹⁰⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Archiv obce Rádlo, Kronika obce Rádlo (1945 až 1983).

¹⁰⁷ Jinak řečeno vyhoštění. Sudetští Němci používají termín „vyhnání“.

¹⁰⁸ Dekret prezidenta republiky ze dne 2. 8. 1945 o zbavení československého občanství. (*Dekret prezidenta republiky ze dne 2. 8. 1945* [online], [citováno dne: 26. 2. 2018].

Dostupné z: www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html#navigace).

úspěch. Na základě tohoto dekretu posléze začal probíhat regulérní odsun.

Odsun můžeme klasifikovat do pěti skupin dle způsobu provedení:

1. Samovolný odsun (dobrovolný odchod, evakuace).
2. Dobrovolný odsun (antifašisté).
3. Divoký odsun.
4. Řádný (organizovaný) odsun.
5. Dodatečný odsun (po roce 1947).

Samovolný odsun probíhal ještě před koncem druhé světové války a týkal se vybraného německého obyvatelstva žijícího převážně v protektorátu.¹⁰⁹

Němci, kteří získali antifašistickou legitimaci, měli na výběr; buď mohli v ČSR zůstat a neztratit ani svůj majetek, nebo dobrovolně odejít do Německa včetně svého majetku. Mnozí se uchýlili k opuštění republiky vzhledem k silícím protiněmeckým náladám nebo kvůli odsunu svých příbuzných. Zvláštní kategorií v rámci této skupiny byla i smíšená manželství. V nich se zohledňovaly vztahy k Čechům, členství v nacistických organizacích, výchova dětí, apod. Z Jablonecka dobrovolně odešlo celkem 6724 antifašistů.¹¹⁰ Divoký odsun je označení pro nelegální formu odsunu (do listopadu 1945), často vedenou nehumánními prostředky. Započal ihned s koncem války a byl vrcholem protiněmeckého nacionalismu. Divoký odsun byl realizován ozbrojenými složkami (čs. armáda, revoluční gardy, partyzáni, SNB) a řízen místními správními komisemi, později místními národními výbory.

Ve stejném období (od léta 1945) začaly v Československu vznikat tábory¹¹¹ za účelem shromáždění Němců připravených k odsunu. Na Jablonecku existovalo celkem pět táborů (původně zde sídlily německé koncentrační a pracovní tábory) – **Rýnovice** (sběrný; 1800 osob), **Rychnov** (2 tábory, původně internační, pak dva sběrné; celkem 4000 osob), **Albrechtice v Jizerských horách** (pracovní, pak sběrný; 1200 osob) a **Proseč nad Nisou** (sběrný; 500 osob). Všechny tábory byly likvidovány v roce 1947.¹¹² Většina odsouvaných Němců prošla Rychnovem, protože zde nastupovali na vlak, který je odvážel za hranice. Rychnovští vězni zde také opravovali železniční trať.

Řádný odsun probíhal dle stanovených klíčů do amerického a sovětského pásma. Němci byli transportováni převážně ve vlacích (1 vlak – 40 vagónů, 1200 osob). Každý Němec si směl s sebou brát své věci v maximální hmotnosti 30 kg (později 50), nesměly se však vyvážet vkladní knížky a vývoz říšských marek byl omezen. Během roku 1946 bylo

---

¹⁰⁹ Martin POKORNÝ, *Odsun Němců z Československa a snahy o jejich rozptýlení ve vnitrozemí v letech 1945-1950 na příkladu okresu Jablonec nad Nisou*, Jablonec nad Nisou 1994.

Diplomová práce. Fakulta pedagogická Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, str. 11.

¹¹⁰ Tamtéž, str. 46.

¹¹¹ Rozlišovaly se na internační (pro kolaboranty a nacisty; 16. dekret prezidenta), sběrné (pro osoby bez občanství, příprava k odsunu; 33. dekret prezidenta) a pracovní (71. dekret prezidenta).

¹¹² POKORNÝ, str. 18 a 19.

z jabloneckého okresu celkem odsunuto 37 572 osob.¹¹³ Cílem většiny osob deportovaných z Jablonce nad Nisou byla oblast kolem města Kaufbeuren v budoucím Západním Německu, kde si odsunutí vybudovali nový Jablonec, město Neugablonz.

V roce 1947 byl již hromadný odsun zastaven. Odcházely pouze jednotlivé osoby na výjimku (příbuzní osob již odsunutých nebo říšští Němci), kterou musely doložit. Vzhledem k hospodářským problémům v americké zóně nebyl hromadný odsun obnoven, tudíž musely československé úřady zbylou velkou část Němců ze Sudet rozptýlit po vnitrozemí. Cílem bylo zaměstnat je v zemědělství a těžkém průmyslu, kde byl nedostatek fyzicky pracujících lidí. V následujících letech (1948-1951) ještě proběhlo několik transportů, ve kterých bylo z Jablonecka odvezeno několik tisíc osob.¹¹⁴

Odsun z Dobré Vody

Svobodně opustit svůj domov dřív, než přijde Rudá armáda, se rozhodla jedna rodina z Dobré Vody. Bohatý podnikatel v pasířství se mimo jiné pod vlivem propagandy dozvěděl, co se děje v místech, kam přijdou Sověti, a proto sbalil celou rodinu, sebral nejzákladnější věci a uprchl do budoucí západní zóny Německa. Vybavení jeho honosného domu později zmizelo (pravděpodobně zásahem Revolučních gard).¹¹⁵

Nelegálně, v rámci divokého odsunu, odešly tři celé rodiny (19. 7. a 21. 9. 1945), aby se uvolnilo místo pro nově příchozí národní správce. Velmi pravděpodobně byly tímto způsobem „odejity“ ještě další tři rodiny.

Během roku 1946 opustilo Horní Dobrou Vodu celkem 14 (v některých případech necelých) rodin. Zvláštním případem je ale rodina hajného – hajný se svou ženou byli zatčeni (neodsunuti), ale jejich dvě dcery byly řádně odsunuty. Další odsunovou kartu pro oba dospělé nemáme a ani nemáme zprávy, že by v Československu zůstali.¹¹⁶

Součet nám říká, že Horní Dobrou Vodu během let 1945 a 1946 opustilo celkem 64 osob německé národnosti. Odsunuto nebylo celkem 36 Němců, kteří zde směli zůstat a svého práva využili. Jednalo se především o smíšená manželství, kde českého původu byly většinově ženy. Ve dvou případech to byli i muži, kteří během války byli přesvědčenými Němci, ale po válce se přihlásili zpět k českému původu. Všichni získali prozatímní legitimace a dodatečně jim bylo navraceno československé občanství. Nejasný je důvod setrvání v Čechách u jednoho Němce, o kterém se veřejně vědělo, že to byl přísný nacist.¹¹⁷ Dnes už můžeme pouze spekulovat nad tím, jak si svůj *neodsun* zajistil. Možné je, že jej úřady nestihly odsunout do konce roku 1946, a pak už pro ně nebyl zajímavý ani nebezpečný. Se zbylými Němci ani s nově příchozími Čechy nevycházel a v 60. letech dobrovolně odešel do Západního Německa.

Pro Dolní Dobrou Vodu se podobné údaje bohužel nedochovaly.

---

¹¹³ POKORNÝ, str. 25-27 a 51.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 34-36.

¹¹⁵ Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

¹¹⁶ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Evidenční listky vystěhovaných obyvatel 1945-1946, Rádlo.
SOkA Jablonec nad Nisou, fond Konfiskační výměry Rádlo.

¹¹⁷ Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

Konfiskace a osidlování

Kromě odsunu probíhalo v Sudetech také osidlování, jehož cílem bylo co nejrychleji zabydlet uvolněné území po Němcích. Fakticky šlo o obsazení prázdných nemovitostí, zkonfiskování zbylého majetku, obnovení provozu důležitých průmyslových závodů a především o zajištění stavu, kdy bude v pohraničí více Čechů než Němců. Lze říci, že tyto dva procesy probíhaly souběžně; v některých případech i přišli Češi dříve, než bylo možné je ubytovat, proto byli Němci vystěhováváni urychleně.

Na Dobré Vodě byly zkonfiskovány všechny domy odsunutých Němců (viz výše, někde byli odsunuti, aby uvolnili místo národnímu správci). Každý dům měl svého národního správce, který jej buď později odkoupil, nebo předal někomu jinému. Bylo běžné, že měl jeden národní správce na starosti více domů nebo objektů. Jiným případem byl jeden zůstavší Němec, kterému patřily tři domy – zůstal mu ten, v němž bydlel, a zbylé dva byly zkonfiskovány.¹¹⁸

Na základě vyprávění pamětníků lze doložit, že všechny domy byly do konce roku 1947 obydleny. Jednotlivé domy měly nově méně obyvatel, neboť již nebylo třeba, aby v jednom rodinném domě žily kupř. tři cizí rodiny, což bylo do té doby naprosto běžné. Rodinné domy jsou proto nově čím dál častěji pouze pro jednu rodinu. V případných číslech to vypadá následovně (jako příklad uveden jeden vybraný dům) – 10 stále bydlících (tři rodiny), nyní tři stále bydlící (jedna rodina).

Původní místo bydliště nově příchozích je naprosto rozdílné. Jednalo se o lidi z Prahy nebo jiných větších měst, kteří chtěli bydlet na venkově, stejně jako o lidi původem z českého venkova, kteří přišli pracovat do sklárství, apod. Někteří samozřejmě přišli, aby se obohatili, ale tento záměr byl většinou zhacen revolučními gardami, neboť bohaté domy už vykradly. Naopak lidé, kteří se chtěli přestěhovat na venkov a získat bydlení standardní cestou, byli často překvapeni, že v domech už nebylo nic kromě nepoužitelného vybavení. Konfiskaci majetku (vybavení) v takovýchto případech často prováděla místní správní komise, kterou posléze nahradil místní národní výbor (v našem případě Rádlo nebo Rychnov).¹¹⁹

Jediným zvláštním konfiskovaným objektem na Dobré Vodě byl hotel a restaurace Gutbrunnwarte,¹²⁰ jejíž majitel Lang byl vyhoštěn v květnu 1946. Sám vlastnil i hotel Lang na Vrkoslavicích, který zůstal v majetku MNV Vrkoslavice a sídlil zde Dělnický dům. Budova vydržela stát dodnes, ale je opuštěná.

Kromě budov byla konfiskována také zemědělská půda. Pověštinou byla zabavena přímo Němcům, v některých případech později Čechům v rámci kolektivizace.

---

¹¹⁸ Krom toho v jeho rodině nastala složitá situace způsobená národnostním rozdílem. On původem Čech a jeho žena Němka směli v ČSR zůstat, ale jejich syn s manželkou (oba vedení jako Němci) nikoliv. Současně byli posledními, kdo se stihli oddat v dobrovodské kapli. (Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.).

SOkA Jablonec nad Nisou, fond Konfiskační výměry Rádlo.

¹¹⁹ Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

¹²⁰ Více informací o Gutbrunnwarte ve zvláštní kapitole 4.3.

Triangulační věž

Na vrcholu Hradešína byla pravděpodobně před válkou nebo v jejím průběhu vystavěna měřická (triangulační) věž. Mezi lety 1946 a 1948 ji střežili vojáci československé armády, zřejmě příslušníci letectva, přičemž pro ně byl zkonfiskován jeden dům, aby měli vlastní strážnici.¹²¹ Podařilo se jim sžít s dobrovodskými a podvkrát připravili pro místní děvčata a děti májku. V roce 1948 byli odveleni a během 50. let zanikla i triangulační věž.¹²² Zde se nabízí otázka, zda vojáci opravdu museli střežit věž, či zde byli jen pro dohled a vzbuzení autority mezi Němci nebo je měli zastrašit.

Bižuterie po roce 1945

Mezi nově přichozími osídlenci byl také bižuterní podnikatel původem z Turnova. Stal se národním správcem bižuterie se sídlem na Dobré Vodě, kde bydlel. Ve svém provozu zaměstnával místní Němce, kteří byli zkušení pasíři a výrobci skla a bižuterie. Jeho podnik své produkty dokonce vyvážel do zahraničí. Trvání však neměl moc dlouhé, protože přišel rok 1948 a po komunistickém převratu skončilo i jeho podnikání. Celá bižuterie pak přesídlila do Jablonce nad Nisou, kde funguje v omezené míře dodnes.¹²³ S rokem 1948 se už ale dostáváme do éry jiné.

3.5 Za vlády komunistické diktatury (1948 – 1989)

3.5.1 Stručný přehled českých dějin po roce 1948

Dne 25. února 1948 došlo v Československu ke komunistickému převratu, při kterém se pod výhrůzkami násilím ujala vlády KSČ. Ta pokračovala v již započatých represích a likvidaci politických odpůrců s cílem uchopit postupně veškerou moc ve státě. V květnu 1948 přijal parlament návrh nové ústavy, kde je již obsažen text o vedoucí úloze KSČ (dovršení formální likvidace ostatních politických stran). Prezident Edvard Beneš složil funkci, protože odmítl změnu ústavy podepsat, a novým prezidentem byl zvolen Klement Gottwald. Následující období je typické politickými procesy jak s odpůrci nového režimu, tak s nepohodlnými vlastními straníky. Komunistická historiografie o všech těchto událostech pojednává jako o období po „Vítězném únoru 1948“.

Kromě politických procesů začala probíhat také kolektivizace zemědělství a znárodnování veškerých soukromých podniků bez ohledu na jejich velikost. Po smrti Gottwalda a Stalina v roce 1953 bylo očekáváno mírné uvolnění, ale naopak přišla měnová reforma, která připravila občany Československa o veškeré úspory. Období uvolněného se lidé dočkali až v druhé polovině 60. let, ale po srpnu 1968 a invazi vojsk Varšavské smlouvy došlo k opětovnému zmrazení. A nastalo období normalizace. Veškerá protistátní činnost byla trestána tvrdě, ale nedostala se už na úroveň 50. let.

V roce 1989 docházelo ve všech státech východního bloku k revolucím vzešlým

¹²¹ SOkA Jablonec nad Nisou, fond Konfiskační výměry Rádlo.

¹²² Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

¹²³ Taktéž.

z dlouhodobého uvolňování politických poměrů díky politice otevřenosti, se kterou přišel sovětský vůdce Gorbačov od poloviny osmdesátých let. V listopadu 1989 došlo k revoluci i v Československu a následně se náš stát vrátil k původnímu demokratickému zřízení.

3.5.2 Dobrá Voda po roce 1948

Padesátá léta

Po válce se celá obec výrazně proměnila, jednak odsunem místních Němců a jednak příchodem Čechů z různých lokalit. Staří Němci se snažili i po převratu udržovat na Dobré Vodě tradice svých předků a starat se o kapli. Zpočátku 50. let jim v tom pomáhaly i starší věřící Češky, ale po jejich smrti je už neměl kdo nahradit. Celkově lze říci, že nově přichozímu obyvatelstvu trvá velmi dlouho, než si k novému místu vybuduje vztah. Navíc starání se o památky výrazně bránili komunisté, kteří považovali cokoliv německého za špatné.

Naopak vztahy dobrovodských Němců a Čechů byly od začátku velice kladné a přívětivé. Výjimkou byli dva Němci, kteří nekomunikovali s okolím a zřejmě tajně nadále sympatizovali s nacismem. Vše se ale obešlo bez konfliktů. Jediným problémem byla komunikace. Češi předpokládali, že se s Němci domluví spisovnou němčinou, kterou se učili ve škole za války nebo ji ovládali už dříve. Ukázalo se, že starší dobrovodští Němci mluví jabloneckým dialektem němčiny zvaným *paurisch* a spisovný jazyk neovládají. Jejich děti už později přešly na spisovnou formu. Podobný problém měl prakticky každý pohraniční region.¹²⁴

Z pohledu běžného života bychom mohli 50. léta na Dobré Vodě vidět velmi idylicky. Noví osadníci fungovali jako jedna velká rodina, pořádali společné akce a připravovali všechno možné pro zábavu místních dětí. Všichni na toto období vzpomínají velice pěkně. České děti využívaly všech sportovních a kulturních možností, které dříve využívaly děti německé. Existovalo pro ně volejbalové hřiště, kluziště, klubovna, kolotoč, louka pod Gutbrunnwarte, kde se scházely v létě a hrály divadlo, a spousta dalších. Až do 60. let místní udržovali i rybníček nedaleko od Gutbrunnwarte.¹²⁵

Do hezkého a klidného života se výrazně vmísila i politika, které se po roce 1948 nebylo možné vyhnout. Na Dobré Vodě vznikl Občanský výbor jako pobočka MNV na Rádle. Schůze výboru probíhaly v Gutbrunnwarte a později v jednom z místních domů, kde pro něj byla zřízena zvláštní místnost. Přestože osada byla a je malá, tak měla svého příslušníka Pomocné stráže VB. Kromě něj zde fungovali v pozdější době i jiní angažovaní komunisté, kteří dohlíželi na správnou prvomájovou výzdobu (v případě jejího nedodržení hrozily místním postihy, vše bylo kontrolováno) a jiné ryze komunistické pořádky. Prvomájových průvodů se dobrovodští účastnili v místě svého zaměstnání, nejčastěji tedy v Jablonci nad Nisou.

---

¹²⁴ Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

¹²⁵ Taktéž a Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.
Viz přílohy č. 7 a 8 (každodennost 50. a 60. let).

Nešťastné úmrtí

Forman a povozník Jiřin trvale žijící na Dolní Dobré Vodě zahynul na přelomu 40. a 50. let tragickou smrtí, která připomíná podobné osudy různých osob, které přišly o život v Jizerských horách. Jiřin jezdil se svým koněm buď po staré pražské silnici, čímž objel kopec na Dobrou Vodu, nebo za příznivého počasí strmý kopec vyjel, aby ušetřil čas. Právě tento zvyk se mu ale stal osudným. Kůň si zkratku pamatoval a automaticky se po ní vydával, aniž by k tomu musel forman vydat nějaký pokyn.

Při své poslední jízdě Jiřin ještě pod kopcem po cestě z Jablonce usnul. Kdyby nespal, věděl by, že musí koně navést na objížďku, protože začínala zima a celá cesta do kopce byla ledovatá. Na ledu se povoz převrátil a forman si při pádu zlomil vaz. Kůň pak bez něj dojel domů. Ráno jej našli sousedé, kteří šli jako první do práce. Na místě, kde se tato tragická událost stala, byl zbudován pomníček.¹²⁶

Kolektivizace

S počátkem samovlády KSČ je na venkově neodmyslitelně spjata také kolektivizace (znárodnění) zemědělství a excesy s ní spojené. Zápisy o násilných přebíráních půdy, statků a hospodářských zvířat ale známe spíše z českého a moravského vnitrozemí. Situace v pohraničí byla jiná. Půda byla ihned po válce Němcům zkonfiskována a správci, pozdější majitelé, k ní neměli nebo ani nestihli mít žádný vztah. Na Horní Dobré Vodě se jednalo pouze o cca 5 hektarů orné půdy (včetně jízďárny), které původně patřily k místnímu statku. Jeho noví obyvatelé jej získali ve zpustošeném stavu bez veškerého vybavení (zabavila místní správní komise). Majitelku potom přesvědčilo nově vznikající místní JZD Vrkoslavice, protože potřebovali někoho, kdo měl zkušenosti se zemědělstvím. Samotné JZD vzniklo v roce 1951, ale mělo pouze velmi malý rozsah a minimum zaměstnanců/družstevníků. Zástupkyně Dobré Vody byla nakonec přemluvena díky svým schopnostem, aby družstvo vedla. Fungovalo tak až do konce 50. let, kdy bylo sloučeno se sousedním JZD Mír Kokonín. Půda na Dolní Dobré Vodě byla lepší, zabírala něco málo přes 20 hektarů a taktéž ji spravovalo kokonínské družstvo.¹²⁷ Na polích se pěstovaly především obilniny (pšenice, ječmen a oves) a píce. Krom toho vzpomínají pamětníci i na brambory. Půda je zde hodně kamenitá, což zemědělství příliš neprospívá. Sběr vyoraného kamení prováděli na Dobré Vodě sovětští vojáci z Turnova jako brigádu.¹²⁸

Po roce 1989 se družstva rozpadala nebo restrukturalizovala, přičemž opouštěla půdu, ze které měla malý užitek. Původní vlastníci měli právo si požádat o navrácení zabaveného majetku, což se ve většině případů stalo. Pokud byla půda konfiskována Němcům a neměla mezi tím žádného jiného vlastníka, zůstala často ve vlastnictví družstva, které ji buď prodalo, nebo stále užívá. V případě Horní Dobré Vody došlo k podivným majetkovým machinacím a dnes pozemky vlastní osoba, které nikdy dříve nepatřily.

¹²⁶ Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

¹²⁷ Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

SOKA Jablonec nad Nisou: fond JZD Vrkoslavice.

¹²⁸ Archiv autora: Miloslav HORSKÝ (starší), *Můj domov*, nepubl. rukopis, Dobrá Voda 10. 2. 1985, str. 1.

Šedesátá a sedmdesátá léta

Rok 1960 přinesl územněsprávní změny. Horní Dobrá Voda přestala být součástí Rádla, převedla se k bližším Vrkoslavcům. K akci došlo v rámci místní reorganizace. V roce 1962 pak byly Vrkoslavice a Dobrá Voda připojeny k Jablonci nad Nisou.

Politické uvolnění ve druhé polovině 60. let znamenalo pro Dobrou Vodu výrazné změny. Navždy odešli všichni zbylí rodilí Němci. Většině z nich se podařilo získat povolení pro odchod do Západního Německa, kde se pak spojili se svými rodinami. Jiní starší Němci se odstěhovali pryč z Dobré Vody nebo zemřeli. Od roku 1969 tak byla osada naprosto bez původního obyvatelstva. Nelze však říci, že zde žili pouze Češi, protože se sem po válce a později přistěhovali jiní neodsunutí Němci. Potomci jedné německé rodiny žijí na Dolní Dobré Vodě dodnes.

Od konce 60. let také vymizely výše zmiňované atrakce, včetně kolotoče, o kterém není ani známo, kdy přesně a kam zmizel. Gutbrunnwarte byla ještě během 50. let vyhlášeným cílem všech turistických výletů, místem všech plesů a různých kulturních akcí. V následující době však „buržoazní podnik“ nebyl žádoucí, a tak byl dlouhodobě veden k likvidaci, k níž došlo v roce 1971. Zhruba ve stejné době byl vykácen pruh na severní straně vedle už bývalé Gutbrunnwarte, kde byl zřízen slalomový svah pro místní lyžařský oddíl. Později byl svah rozšířen a modernizován o vlek Tatrapoma.

Léta osmdesátá už nepřinesla nic, co by stálo za zaznamenání. Poslední zmínka proto patří místnímu obchodu, který na Horní Dobré Vodě fungoval už od 50. let. Zpočátku za silných zim bylo obtížné do něj dostat potraviny, často se pro ně muselo se saněmi až na Vrkoslavice. V době, kdy ještě neexistovaly žádné velkoprodejny, byl místní obchod dostatečným zdrojem pro nákupy potravin všech dobrovodských.¹²⁹

3.6 Současnost (1989 – dnes)

Revoluce roku 1989 se do určité míry Dobré Vodě vyhnula, veškeré velké demonstrace a stávky se konaly na jabloneckých náměstích. Následující období bychom mohli jednoduše shrnout jako velice klidné bez velkých událostí ovlivňujících fungování Dobré Vody. Došlo zde k rozdělení běžného a politického života. Dobrá Voda je klidnou vesnicí na okraji Jablonce nad Nisou, kam většina místních dojížděla nebo dojíždí do práce. Někteří dobrovodští zde pobývají pouze rekreačně.

Zatímco Dolní Dobrá Voda zaznamenává růst obyvatel i počtu domů, Horní Dobrá Voda si v průměru drží stejná čísla. Dřívějším největším turistickým lákadlem byl podnik Gutbrunnwarte, který již neexistuje, ale i přes to sem často směřují výletníci. Dobrou Vodou prochází modrá hřebenová stezka vytyčená už na začátku minulého století a významná cyklostezka Odra-Nisa vedoucí od jednoho z pramenů Lužické Nisy k ústí Odry. Na Dobré Vodě začíná Naučná stezka manželů Scheybalových, kteří se věnovali přírodě okolí Jablonecka.¹³⁰

¹²⁹ Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

¹³⁰ Viz přílohy č. 9 (letecká fotografie Horní Dobré Vody) a 10 (fotografie Dolní Dobré Vody).

4 Významná místa a stavby Dobré Vody

4.1.1 Architektura

V části zabývající se významnými stavbami a památkami Dobré Vody je zapotřebí nejprve představit původní místní lidovou architekturu.

Jedná se o tzv. severočeský dům (pojizerský dům), specificky v naší oblasti **dům jablonecký**.¹³¹ Stavba je zhruba z poloviny roubená (případně hrázděná) a z druhé poloviny zděná. Roubená část slouží k obývání a zděná jako hospodářská (běžný chov dobytka, drůbeže, apod.). Chalupa má sedlovou střechu se šindelovou nebo břidličnou krytinou. Dále je pro zdejší chalupy typické, že mají v průčelí tři menší nebo dvě větší okna a v patře (na půdě) jedno nebo dvě. Tato okna mívají zdobený rám. Některé domy byly vystavěny ve tvaru písmene L, přičemž jedno křídlo bylo obytné a druhé hospodářské.

Přímo na Dobré Vodě se v úplně původní podobě nezachovala do dnešních dnů žádná roubená chalupa. Nejmenší úpravou prošla jedna na Dolní Dobré Vodě,¹³² zbytek byl buď zbourán, nebo přestavěn natolik, že původní stavba již není patrná. K těmto změnám docházelo během meziválečné doby, kdy se všude stavěly větší rodinné (vícegenerační) domy a vily. Poslední roubené chalupy byly zbourány během 60. a 70. let a na jejich místech dnes stojí nové domy.

V sousedním Rádle se dochovalo větší množství roubenek, z nichž některé jsou i památkově chráněné. Největší koncentraci však může návštěvník našeho kraje spatřit v samotných Jizerských horách (obce Bedřichov, Josefův Důl, Kořenov, apod.).

Mezi nejstarší stavby Dobré Vody patří knížecí rohanská hájovna¹³³ postavená na začátku 19. století, kaple Nanebevzetí Panny Marie z roku 1895, vodojem a čerpací stanice z let 1914 a 1915 a pomník obětem 1. světové války postavený roku 1926.

---

¹³¹ Josef VAŘEKA a Václav FROLEC, *Lidová architektura, encyklopedie*, Praha 2007, str. 247-248.

¹³² Viz příloha č. 11.

¹³³ Viz příloha č. 12.

4.2 Kaple Nanebevzetí Panny Marie

4.2.1 Zázrak a úvahy o kapli

Roku 1850 žil na Dobré Vodě v domě číslo 114 výměnkář Paul Seiboth. Trpěl vážnou oční chorobou, která se mu během jeho života stále zhoršovala. Na léčení dojížděl až do Prahy, kde ho léčili významní univerzitní oční lékaři. Ti však neviděli žádný pokrok a svou práci po čase vzdali. Seiboth se proto rozhodl obrátit se na Pannu Marii s prosbou o pomoc a věnoval se usilovnému modlení. Následně blízko svého domu nechal v roce 1859 vztyčit kříž, který byl věnován právě Panně Marii, a to v den slavnosti jejího nanebevzetí 15. srpna.¹³⁴ O rok později 22. července 1860 byl kříž posvěcen rychnovským farářem panem Holgerem.¹³⁵ Na podstavci Seibothem vztyčeného kříže je německy napsán citát z Bible: „Já jsem cesta, pravda a život“.

Seibothovi tři synové a mnoho sousedů následně dosvědčilo, že se mu zrak navrátil a viděl až do své smrti 29. září 1871. Tuto skutečnost následně zapsali do pamětní knihy kaple na Dobré Vodě.¹³⁶ Od tohoto okamžiku se mluví o tzv. dobrovodském zázraku. V různých interpretacích se objevují také názory, že podíl na vyléčení Paula Seibotha měla místní léčivá voda, jejíž motiv se často opakuje, např. symbol studny s léčivou vodou, lázně a lesní studánka s léčivou vodou.

Dobrovodští měli do kostela na mši relativně daleko a obzvláště v zimě jim cesta do Jablonce nebo do Rychnova působila problémy. Dlouho proto toužili po vlastním kostele nebo kapli. Snahy o výstavbu kaple byly posíleny se zmíněným Seibothovým zázrakem. Místní lidé začali sbírat peníze, aby kapli mohli postavit. Definitivní rozhodnutí o její výstavbě přišlo až v roce 1894 v průběhu císařských slavností.

Toho roku se místní občané rozhodli založit sbírku pro výstavbu kaple. Vybráno bylo pouze 147 zlatých, přičemž odhadovaná cena stavby byla 1210 zlatých. Zaručili se, že peníze seženou a sami se budou podílet na stavbě.¹³⁷ Církevní souhlas pro stavbu získal rychnovský farář Johann Bernard u litoměřického biskupa 26. února 1895.¹³⁸ V době schválení bylo vybráno 200 zlatých.

4.2.2 Stavba kaple

Z počátku roku 1895 již měli autoři sbírky nakreslené plány kaple od jabloneckého architekta a stavitele Eduarda Saibotha. Tyto původní plány se dochovaly. Zajímavým faktem ale je, že nebyly dodrženy. Na nákresu jsou malá okénka po obou stranách a zvonice uprostřed stavby. Při výstavbě však byla osazena větší okna a zvonice byla postavena přímo nad vchodovými dveřmi. I oblouk lodi, ve kterém se nachází oltář, není snížen proti zbytku stavby, jako je tomu v plánu. Zmíněné změny odpovídají faktu, že

¹³⁴ Kříž se v místě nacházel asi 100 let. Po roce 1948 byl zcizen a až v nedávné době byl na místo instalován nový kříž.

¹³⁵ SOkA Jablonec nad Nisou: Pamětní kniha místní kaple na Dobré Vodě.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ *Jak to bylo s kaplí na Dobré Vodě*, Jablonecký deník, 2008, č. 269, str. 8.

stavbu prováděli místní vlastníma rukama, tudíž si ji upravili a zjednodušili, aby se jim lépe pracovalo. Z hlediska architektonického lze říci, že se jedná o stavbu lidové architektury bez výrazných vlivů tehdejších stylů.

Okresní úřad stavbu povolil 1. září 1895. Téhož dne proběhlo položení základního kamene. Dobrovodští při této příležitosti uspořádali oslavu. Na programu bylo shromáždění na místě konání, slavnostní kázání faráře Johanna Bernarda, položení základního kamene a odchod do místního hostince, který patřil Josefu Schmidtovi, kde proběhl koncert rádelské kapely Augusta Maschkeho.¹³⁹ Oslavy se účastnili i představitelé obce Rádlo, v čele se starostou Antonem Schöfflem. Místní byli velmi rádi za hojnou návštěvu události a děkovali i tehdejšímu jabloneckým novinám *Gablonzer Zeitung* za vytištění pozvánky.¹⁴⁰ Pozvánky vyšly jako příloha novin a jejich originál byl poté uložen do plechové schránky od Richarda Horna, a ta byla zazděna do základů kaple.¹⁴¹

Samotná stavba započala 3. září a už 15. října byla kaple pod střechou.¹⁴² Během jara roku 1896 byla kaple dokončena.¹⁴³ Poté na svátek sv. Petra a Pavla 28. června 1896 proběhlo její slavnostní vysvěcení, které provedl rychnovský farář Johann Bernard. Slavnosti se účastnili i kníže Alain Rohan s manželkou. První bohoslužba proběhla téhož roku, pravděpodobně opět v den nanebevzetí Panny Marie – 15. srpna.¹⁴⁴

Patrocinium kaple nebylo příliš složitou otázkou. Výměnkář Seiboth získal zpět svůj zrak díky Panně Marii, které také věnoval již zmíněný kříž. Proto byla kaple vysvěcena jako mariánská, celým názvem kaple Nanebevzetí Panny Marie (německy Maria Himmelfahrt). Zajímavé je, že se v okolí nachází mnoho mariánských kaplí. V Pulečném u Rychnova je kaple Navštívení Panny Marie (postavena 1924),¹⁴⁵ v Milířích u Rádla Panny Marie Bolestné (postavena 1799). Kaple se stejným zasvěcením se nacházela též v Jindřichově (postavena 1782, zbourána 1972),¹⁴⁶ a současně kaple Navštívení Panny Marie v Karlově u Josefova Dolu (vysvěcena 1803).¹⁴⁷ Počet těchto kapliček svědčí o hlubokém uctívání Panny Marie na Jablonecku, což může znamenat obavu místních obyvatel z blízkého protestantského Pruska (od roku 1871 Německa).

---

¹³⁹ G. SPIETHOFF, *Gutbrunn*, *Gablonzer Zeitung*, 1895, č. 106, str. 4.

¹⁴⁰ Pozvánky byly vytištěny v deníku právě 1. září ráno.

¹⁴¹ G. SPIETHOFF, *Gutbrunn*, *Gablonzer Zeitung*, 1895, č. 106, str. 4.

¹⁴² Vzhledem k rozsahu stavby to bylo možné a vzhledem k horskému počasí nutné.

¹⁴³ Viz příloha č. 13 (kaple roku 1896).

¹⁴⁴ SOkA Jablonec nad Nisou: Pamětní kniha místní kaple na Dobré Vodě.

¹⁴⁵ *Pulečný* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].

Dostupné z: <http://kopaninsky-hrbet.mistecko.cz/obsah/obce-a-osady/pulecny>.

¹⁴⁶ *Internetová stránka Zničené kostely* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].

Dostupné z: <http://www.znicenekostely.cz/>.

¹⁴⁷ *Kaple Karlov* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].

Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/kaple-karlov/detail>.

4.2.3 Kaple od války k válce

V průběhu první světové války byla většina zvonů z církevních staveb odevzdávána pro vojenské účely. Tento problém se týkal i malé kaple na Dobré Vodě. V roce 1916 byly zvony odsud i z Rádla odvezeny.¹⁴⁸ O instalaci nových zvonů nemáme zprávy.

Za První republiky rostl počet obyvatel Dobré Vody. Kapacita kaple se stala nedostačující, proto se místní rozhodli ji rozšířit. K původní lodi se přistavěla zvonice s kůrem. Zvětšil se tak prostor v přízemí a vzniklo nové místo na kůru, jenž byl určen hudebníkům a zpěvákům. Tato přestavba probíhala v letech 1931-1932. Nové vysvěcení provedl rychnovský farář Rudolf Schalke a konalo se 21. srpna 1932.¹⁴⁹ Vzhledem k hospodářské krizi v Československu úřady zakázaly jakékoliv oslavy této události, proběhla tedy v tichosti a nebylo ani vydáno žádné oznámení v tisku.¹⁵⁰ Od rozšíření v roce 1932 zůstala kaple ve stejné podobě až do současnosti. Zajímavé jsou okenní vitráže (autorem je firma Glasmalerei Lucke Gablonz¹⁵¹), které byly v souvislosti s přestavbou vytvořeny, a křížová cesta umístěná v obloucích oken.

Neobvyklé je stavební řešení vchodu do kaple. Standardně jsou vchodové dveře naproti oltáři, zde jsou ale z boku (na severní straně). Taktéž hlavní kříž není v ose s oltářem ale s dveřmi. Stavitel zvolil neobvyklé řešení kvůli příliš blízké cestě. Pokud by byly vstupní dveře vpředu, nebyl by před nimi žádný prostor.

4.2.4 Kaple od druhé světové války do současnosti

Po druhé světové válce byla většina německého obyvatelstva odsunuta, někteří však i přes to zůstali. V roce 1946 byla provedena inventarizace kaple, ze které je možno při porovnání zjistit, že v období 1948 až 1989, kdy byla římskokatolickému náboženství a věřícím oficiálně odpírána práva, se z kaple nic neztratilo a vše zůstalo až do dneška v původním stavu. Pouze textil (koberce, roucha, dečky) se vlivem podmínek nedochoval.¹⁵²

Kaple vzhledem ke své velikosti a také finančním možnostem dobrovodských nikdy neměla stabilní varhany. Ke hraní proto od začátku slouží harmonium. Místní zajímavostí byly poutě, co se konaly při oslavách katolických svátků. Ke kapli proto patřil také kolotoč, flašinet, lavice, stoly, nádobí a sklenice.¹⁵³ Dle vyprávění pamětníků zde kolotoč a ostatní předměty byly až do poloviny šedesátých let, kdy byly zlikvidovány. O kapli se do šedesátých let starali místní Němci, kteří zde měli i bohoslužby, poté nebyla využívána. Na konci čtyřicátých let se v kapli konal poslední svatební obřad. Do manželství vstoupili dva místní Němci (později odešli do NSR).¹⁵⁴

Mezi roky 1948 a 1989 byla kaple naštěstí relativně nově po přestavbě, tudíž

¹⁴⁸ *Vzpomínání se šestkou*, Noviny Jablonecka, 1996, č. 7, str. 8.

¹⁴⁹ Viz příloha č. 14 (kaple po rozšíření).

¹⁵⁰ STÚTZ, str. 567.

¹⁵¹ Firma vyráběla vitráže i do farního kostela Nejsvětějšího Srdce Ježíšova v Jablonci nad Nisou, který byl postaven ve stejné době.

¹⁵² SOkA Jablonec nad Nisou, fond Farní úřad Rychnov – Inventář kaple na Dobré Vodě 1930/1946.

¹⁵³ Taktéž.

¹⁵⁴ Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

nepotřebovala žádné větší zásahy a současně stála mimo sféry různých politických zájmů, tudíž nikdo nepřišel s návrhem ji zbourat. Podobný osud bohužel neměly jiné kaple v regionu, např. již zmíněný Jindřichov nebo Rádlo, Kokonín, Rýnovice, apod.¹⁵⁵ Důkazem negativnějšího vztahu společnosti k církevním stavbám byly útoky vandalů, kterým podlehlly některé vitráže. I přes žádnou péči od šedesátých let do roku 1990 se kaple dočkala doby, kdy se uvažuje o její celkové rekonstrukci.

Od roku 1990 má Římskokatolická farnost v Jablonci nad Nisou opět větší možnosti a práva, proto se snaží postupně opravovat kostely, kaple a další památky, které má ve své správě. O dobrovodskou kapli Nanebevzetí Panny Marie se postupně začínají zajímat i místní obyvatelé a úřady. Během první poloviny devadesátých let řešila farnost obnovení pravidelných mší na Dobré Vodě ve svátek Nanebevzetí Panny Marie v polovině srpna. Tato tradice byla obnovena v roce 1997, mimo jiné proto, že o to měli zájem starší farníci.¹⁵⁶ Dříve bylo nutné odklidit nepořádek, který zde byl v minulých letech odložen. V následujícím roce bylo místními chlapci obnoveno klekání a zvonění v nedělní poledne. Netrvalo však příliš dlouho. Po pár měsících se poškodilo uchycení zvonu, které muselo být opraveno. Po delší proluce (asi rok) se už z důvodu protestu místního občana nezvonilo.¹⁵⁷ V roce 2001 přispělo město na rekonstrukci střechy, aby se zabránilo zatékání a následnému poškození interiéru. Současně také proběhla rekonstrukce elektrických rozvodů. Při vichřici v zimě roku 2010 byl uražen měděný hlavní kříž, nacházející se nad zvonící, protože původní úchyty již nevydržely, podobně jako zmíněné úchyty zvonu. Během jara následujícího roku byl opraven a znovu připevněn na své místo.

Zasluhou místního občana byl instalován nový kříž na místo původního kříže Paula Seibotha. Kvůli hrozícímu vandalismu nechala farnost vytvořit přes vitrážová okna mřížku z jemného pletiva a železné mříže u spodních oken. Dnes kaple vyžaduje rozsáhlejší rekonstrukci fasády i vnitřku, neboť dřívější nezájem způsobil opadávání omítky a celkový zhoršující se stav budovy.¹⁵⁸

Kromě kaple a zmíněného kříže před ní existují v okolí Dobré Vody další dvě křesťanská poutní místa. Na vyhlídce Schnuppstein se také nachází kříž a v lese nedaleko knížecí hájovny na Dolní Dobré Vodě můžeme narazit na pomník „Maria Hilf“, jehož zvláštností je, že je vytesán do skály.

---

¹⁵⁵ *Jak to bylo s kaplí na Dobré Vodě*, Jablonecký deník, 2008, č. 269, str. 8.
Internetová stránka Zničené kostely [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].

Dostupné z: <http://www.znicenekostely.cz/>.

¹⁵⁶ Antonín BRATRŠOVSKÝ, *Rok 1997 v naší farnosti*, Farní dopis, 1998, č. 1, str. 12.

¹⁵⁷ Jitka HAŠLAROVÁ, *Na vesnici Dobrá Voda oznamují příchod klekánic čtrnáctiletí chlapci beroucí svou novou práci velmi vážně*, Deník Jablonecka, 1998, č. 185, str. 7.

¹⁵⁸ Viz příloha č. 15 (kaple dnes).

4.3 Gutbrunnwarte

4.3.1 Historie pohostinství na Dobré Vodě do roku 1904

Pohostinství na Dobré Vodě je zřejmě stejně staré jako samotná vesnice. Tuto informaci bohužel nelze doložit žádnými písemnými ani hmotnými prameny. Vychází ze vzpomínek řady pamětníků z řad původního německého obyvatelstva. Již od počátku 17. století, tedy z doby, kdy máme o osadě první zmínku, zde měl stát formanský hostinec, který představoval místo odpočinku a občerstvení pro formany i jejich koně. Na základě polohy Dobré Vody lze usuzovat, že se jednalo o hostinec v místě, kudy vedla obchodní stezka, zřejmě odbočka známé Žitavské cesty. Mohlo se jednat o směr z Turnova na Jablonec a případně dál do Pruska, dnešního Polska. Místní obyvatelé se živili sklářstvím, zemědělstvím a dřevorubectvím. Tyto komodity bylo zajisté potřeba nějak přepravovat, kupř. do sídla místní vrchnosti Rohanů ve Svijanech.¹⁵⁹

První doložená kamenná stavba Horní Dobré Vody byla postavena v roce 1832 na původně knížecím pozemku, který zakoupil lékař Johann Laska a vybudoval zde první lázně na Jablonecku. Když lékař Laska zemřel v roce 1849, prodala jeho žena lázně vrkoslavickému hoteliérově Antonu Langovi.¹⁶⁰ Stavba později podlehl dvěma požárům a jako vzpomínka se nám dochovala pouze její podoba z přelomu století na malované pohlednici, na níž je zobrazen hostinec před rokem 1904. Hostinci se tehdy říkalo „U Hezké vyhlídky“. Jeho provozovatelem byl do roku 1903 Josef Schmidt.¹⁶¹

V roce 1903 hostinec převzal syn majitele Heinrich Lang.¹⁶² Radikální změnu pro dobrovudské pohostinství poté znamenal 5. říjen roku 1904, kdy objekt vyhořel potřetí¹⁶³ a tentokrát definitivně. Po požáru se majitel Lang rozhodl, že na stejném místě postaví velký hotel s restaurací a mnoha atrakcemi. Zde začíná slavná historie objektu Gutbrunnwarte.¹⁶⁴

4.3.2 Nový podnik Gutbrunnwarte a jeho vybavení

Z období výstavby nového podniku se bohužel nedochovaly žádné prameny. Veškeré projektové dokumentace, stavební plány nebo cokoliv dalšího bylo zničeno po roce 1945, kdy v pohraničí (a nejenom v pohraničí) vládla silná protiněmecká nálada, v jejímž důsledku byly ničeny německy psané dokumenty.

Nová budova byla vystavěna v secesním slohu, který byl tou dobou na Jablonecku velmi populární a vzniklo zde velké množství cenných secesních staveb (např. Městské divadlo, Muzeum skla a bižuterie, Starokatolický kostel a většina budov v centru města). Výrazným a velice zdařilým německým architektonickým prvkem je (historizující) hrázdění. Podnik byl otevřen necelý rok po požáru. Zřejmě ihned po dokončení stavby se

¹⁵⁹ LILIE, str. 97.

¹⁶⁰ Adolf BENDA, *Geschichte der Stadt Gablonz und ihrer Amgebung*, Gablonz an der Neisse 1877, str. 462.

¹⁶¹ Katastrální úřad Jablonec nad Nisou: Pozemková kniha (obec Rádlo, později Vrkoslavice), str. 165.

¹⁶² Taktěž.

¹⁶³ „Gutbrunn (Grosses Feuer)“, *Gablonzer Zeitung*, 1904, č. 119, str. 5.

¹⁶⁴ Jaroslav LUBAS, *Požár „Pivního sanatoria“*, Krkonoše-Jizerské hory, 2004, č. 10, str. 37.

zde 17. září konala taneční zábava.¹⁶⁵ Při Silvestru 1905 už jej majitel Lang nazval Gutbrunnwarte, „Dobrovodská vyhlídka“.¹⁶⁶ Nejednalo se již o prostý hostinec, ale o honosný hotel s restaurací, velkým (tanečním) sálem, malým sálem, divadelním sálem, galerií (vyzdobená zimní zahrada s vyhlídkou), kavárnou a venkovní terasou s vyhlídkou.¹⁶⁷ K vybavení patřily také tři moderní elektrické orchestriony. Celý podnik byl schopen najednou pojmout až dva tisíce osob, proto je považován za největší svého druhu v jabloneckém okrese.¹⁶⁸

Zde pro zajímavost rozměry jednotlivých místností dle výměru z roku 1963:¹⁶⁹

- Suterén
  - Sál 13x9 m (sklad)
  - Místnost 6x10 m
  - Prostory pro uložení a chlazení piva a toalety
- Přízemí
  - Velký sál 24x18 m + galerie 18x6 m
  - Vstupní prostory 10x7 m + toalety
  - Malý sál 13x9 m + místnost 6x10 m
- I. patro
  - Sál 13x7 m (s krytou verandou, vyhlídkou)
  - Pokoje pro hosty
  - Toalety

Kromě hlavní budovy byly vystavěny také stáje pro ustájení deseti párů koní a nad nimi byt pro štolbu.¹⁷⁰ Při výstavbě celého areálu byl na Dobrou Vodu zaveden zemní plyn, který byl posléze rozveden i pro běžné domácnosti.

Zhruba ve stejné době (r. 1906) byla postavena také rozhledna s restaurací na Vrkoslavcích (dnes známa jako Petřín). Cíl jejího majitele byl stejný jako Langa na Dobré Vodě, udělat z ní významný bod pro turisty s hezkým výhledem. Petřínská rozhledna však často měnila majitele a byla mnohem méně úspěšná než Gutbrunnwarte, které bylo věnováno i více prostoru v turistických průvodcích a reklamách.¹⁷¹

---

¹⁶⁵ Gablonzer Tagblatt, reklama ze dne 17. 9. 1905, č. 260, str. 12.

¹⁶⁶ Gablonzer Tagblatt, reklama ze dne 31. 12. 1905, č. 365, str. 23.

¹⁶⁷ Na nekryté terase pravděpodobně nechal Lang vysázet stromy, které získal od knížete Rohana ze zámeckého parku v Sychrově. Jednalo se i o exotické kusy – při vichřici v roce 2017 spadl strom s velmi silným kmenem, slabými kořeny a výrazně oranžovým dřevem.

¹⁶⁸ Soukromý archiv autora, Leták z počátku 20. století ve formě pohlednice.

¹⁶⁹ Archiv Stavebního úřadu Jablonec nad Nisou: Dle nákresu budovy pro n. p. Bižuterie.

¹⁷⁰ „Ze starých anoncí“, Jizerské-Lužické hory, 1999, č. 1, str. 26.

¹⁷¹ Ottokar SIMM, *Sto let Petřína* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].

Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/12-2006/sto-let-petrina.html>.

4.3.3 Kulturní, společenský a sportovní život

Ve velkém sále se konaly každou neděli koncerty, každou neděli a čtvrtek večerní tance, případně divadlo nebo odpolední čaje. Byla zde možnost využít restaurace nebo kavárny. Ke kulturnímu vyžití patřila také oslava vánočních svátků. Majitel sestavoval každý rok před Vánocemi velké mechanické jesličky.¹⁷²

Gutbrunnwarte při svém rozsahu však nesloužila pouze občanům Jablonce nad Nisou nebo Dobré Vody. Navštěvovali ji i lidé ze širokého okolí a turisti. Horský spolek zde vytyčil dálkovou hřebenovou stezku vedoucí z Ještědu, přes Černostudniční hřeben, až na Sněžku, čímž ještě zvětšil význam areálu, který se následně dostal do řady turistických katalogů a průvodců jako dobré místo k odpočinku a občerstvení. A tato hřebenovka zde vede dodnes.¹⁷³

V kronikách města Rychnova lze dohledat, že Dobrou Vodu pravidelně navštěvovaly i děti z obou zdejších měšťanských škol. Ty zde měly ke konci každého školního roku cíl svých školních výletů. Účastnili se jich vyučující, rodiče a především děti, které zde měly různá představení (recitátorská, pěvecká, hudební, tělovýchovná, divadelní a taneční), za něž školy sklídily všeobecné uznání. V rámci těchto představení probíhaly také sbírky, při nichž se vybíraly finanční příspěvky na nákup učebních pomůcek (1923) nebo na psací stroj (1925).¹⁷⁴

Kromě již zmíněných turistů zde existovalo i další sportovní vyžití. Heinrich Lang nechal v lese zbudovat sánkařskou dráhu,¹⁷⁵ která vedla od hotelu dolů k prvnímu domu v Jablonci, kde sídlil městský a okresní chorobinec a dnes zde sídlí jablonecký Státní okresní archiv. Celková délka dráhy byla zhruba půl kilometru. Aby bylo možné ji využívat i večer a v noci, nechal u ní majitel vybudovat elektrické osvětlení. Dnes zde můžeme najít už pouze zanedbanou lesní cestu a místy patrné zbytky zmíněného osvětlení. Prudký svah, ve kterém byla zřízena sánkařská dráha, využila v 70. letech TJ Bižuterie a postavila na opačné straně sjezdovku a slalomový svah.

Nedaleko pod startem dráhy se nachází malý rybníček, který sloužil v létě ke koupání místních obyvatel a v zimě jako malé kluziště, a to ještě do 60. let. Dnes rybníček vypadá jako velmi zanesená tůň, ve které mohou najít útočiště mnozí obojživelníci. Když byla na začátku dvacátého století vybudována jeho hráz, napsal dobrovodský rodák Friedrich Wiesner humorný příspěvek do jabloneckého deníku. Strašil v něm Jablonečany, že byla na Dobré Vodě zbudována přehradní nádrž a při jejím protržení hrozí vyplavení části Jablonce. Aby čtenáře pobavil (nebo vyděsil?), přirovnává možnou pohromu k protržení přehrady na Desné. V nádrži podle něj žije také spousta vodních živočichů – 500 mloků, spousty žab, ropuch a krokodýl!¹⁷⁶

¹⁷² Soukromý archiv autora, Leták z počátku 20. století ve formě pohlednice.

¹⁷³ LUBAS, str. 37.

¹⁷⁴ Školní kronika dívčí měšťanské školy v Rychnově u Jablonce nad Nisou (přepis bez paginace).

¹⁷⁵ Existuje také informace o tom, že chtěl majitel vybudovat lanovku. Pokud by se tak stalo, pravděpodobně by vedla vedle dnešního slalomového svahu.

¹⁷⁶ Friedrich WIESNER, „Die Gudebörner Tolsperre“, Isergebirgs-Rundschau, 2014, č. 1, str. 7.

4.3.4 Pivní sanatorium

Na lázeňskou tradici místa navázal Heinrich Lang svérázným, ale dokonalým obchodním tahem, když prohlásil, že jeho zařízení Gutbrunnwarte je vlastně sanatorium a on je jeho vrchním lékařem. Nejedná se však o obyčejné sanatorium, nýbrž o Pivní sanatorium! Nové přízvisko se natolik ujalo, že mnohdy překonalo původní název. Dokonce byl výraz sanatorium v některých interpretacích chápán opravdu jako lékařská instituce.

Jak již bylo zmíněno v podkapitole o vybavení podniku, majitel dbal na řádně vychlazené pivo, jehož zásoby jsou bezedné, proto také nechal ve sklepení zbudovat moderní chladicí systém.

Důkazem vynalézavosti, fantazie, humoru a perfektního obchodního ducha Heinricha Langa může být tento reklamní slogan z roku 1913:¹⁷⁷

Klinika prof. gastronomie Heinricha Langa

Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou

První pivní sanatorium

„GutbrunnWarte“.

Léčebný ústav proti hladu a žízní.

Telefon 334/VI. – Apatyka v domě.

Ustájení pro deset párů koní.

*Přijímací hodiny od 1. ledna do 31. prosince ve dne
i v noci v každé minutě.*

Vlastní chladírna.

Pitná kúra: v létě i v zimě, za hezkého počasí i za deště.

Ze všech stran chráněno oproti zahynutí žízní.

*Tento osvědčený zdravotnický institut
se doporučuje k vyléčení bolestí hlavy, žaludečních
potíží, nervové slabosti atd. pomocí dobře ošetřovaného
jabloneckého a originál plzeňského piva a právě tak
vynikající a chutné kuchyně.*

*Mé sanatorium je skutečným rájem, jelikož zde
neexistují žádné diety.*

Pozoruhodné! Zde v domě:

*Japonský pokoj, nádherně dekorovaný sál, dvě
vyhlídkové verandy a tři elektrické orchestriony.
V zimě mechanické jesličky a sáňkařská dráha.*

---

¹⁷⁷ „Ze starých anoncí“, Jizerské-Lužické hory, 1999, č. 1, str. 26.

Reklamy na Gutbrunnwarte jsou běžně k nalezení v jabloneckém deníku (Gablonzer Zeitung), v lokálních vlastivědných knihách i v turistických průvodcích.

Příkladem takovéto reklamy (rok 1932) je kupř.:¹⁷⁸

GutbrunnWarte u Jablonce nad Nisou

Na hřebeni Ještěd-Černá Studnice.

Ideální výletní a zábavní místo s dalekou vyhlídkou. Velká zahrada s tanečním parketem, zábava pro děti, velký sál, zimní zahrada, hostinské pokoje. Místo pro 2000 osob. Vřele doporučujeme spolkovým a školním výletům. Telefon č. 522/VIII.

Mezi propagaci Gutbrunnwarte je potřeba také zařadit pohlednice vyráběné pro turisty a návštěvníky restaurace, vyhlídky či hotelu. Mezi lety 1904 a 1945 vzniklo přibližně dvacet druhů pohlednic. Některé jsou malované, některé fotografické. Nabízejí různé pohledy na stavbu a výhledy do krajiny.¹⁷⁹

4.3.5 Osud objektu od války do 60. let

Za války podnik provozoval Ernst Lang (nar. 1889), jeho otec Heinrich Lang ho na něj převedl v roce 1934.¹⁸⁰ Po válce byl Ernst Lang internován v táboře v Rychnově u Jablonce nad Nisou dne 4. 9. 1945. Téhož dne byl jeho rozsáhlý majetek zkonfiskován. Následně pracoval jako vězeň v továrně J. Sodomky ve Vysokém Mýtě (velká část praceschopných Němců pracovala v těžkém průmyslu nebo v zemědělství). Do tábora se vrátil v dubnu 1946 a odsunut byl 1. 5. 1946.¹⁸¹ Byl bezdětný.

Na základě prezidentského dekretu číslo 108/1945 sb.¹⁸² byl objekt Gutbrunnwarte zkonfiskován a převeden do správy Fondu národní obnovy v Praze zastoupeným KNV v Liberci. Budova se tak stala národním majetkem.

Areál Gutbrunnwarte patřící státu spravoval po válce zkušený hostinský Václav Drobník z Navarova. Úspěšně se snažil o zachování provozu v původním rozsahu. Konaly se zde nadále zábavy a všelijaké kulturní akce, přičemž největší událostí v poválečné době byl rozhodně koncert Orchestru Karla Vlacha. Velký sál byl úplně zaplněný a zvědavé místní děti poslouchaly venku za okny.¹⁸³ Původní název Gutbrunnwarte byl však špatně pochopen a překládán jako „Gutbrunnova bouda“. Podíl na tomto nesmyslném překladu zřejmě měla provozovatelova neznalost němčiny a matoucí špatný překlad názvu osady.

Dne 21. března 1951 přešel celý objekt ze státní správy do správy obce Rádlo.¹⁸⁴

¹⁷⁸ „Ze starých anoncí“, Jizerské-Lužické hory, 1999, č. 1, str. 26.

¹⁷⁹ Viz přílohy č. 16, 17, 18 a 19.

¹⁸⁰ Pozemková kniha (obec Rádlo, později Vrkoslavice), str. 165.

¹⁸¹ SOkA Jablonec nad Nisou, Odsunová karta Ernsta Langa.

¹⁸² Dekret prezidenta republiky ze dne 25. 10. 1945 o konfiskaci nepřátelského majetku a Fondech národní obnovy. (Dekret prezidenta republiky ze dne 25. října 1945 [online], [citováno dne: 20. 11. 2017].

Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/1081945.html>.)

¹⁸³ Petr KRÁTKÝ, osobní konzultace, Jablonec nad Nisou 27. 2. 2016.

¹⁸⁴ Pozemková kniha (obec Rádlo, později Vrkoslavice), str. 165.

Téhož dne byl z Gutbrunnwarte vypovězen hostinský Drobník, který následně neměl jednoduchý osud. V listopadu s ním byl na Rádle veden „lidový soud“ kvůli *podvodným manipulacím a šmelinářství ve větším stylu*. Soud byl veřejný s početnou návštěvou rádelských. Drobník byl odsouzen k zaplacení pokuty a zabavení zásob. Následně strávil osm měsíců ve vězení.¹⁸⁵ Proč ale musel proběhnout lidový soud? Mimo to, že Drobník převzal dobře fungující podnik, který pod jeho správou držel svou úroveň, byl také nekomunistickým politikem. Po jeho odstranění provozovali Gutbrunnwarte ještě další dva hospodští, za nich se ale z prosperujícího hotelu a restaurace stala řadová hospoda nižší třídy. Částečně k tomu přispělo převedení pod Restaurace a jídelny Rádlo, přičemž veškeré původní Langovo vybavení (cenné!) bylo odvezeno do Rádla a zmizelo neznámo kam.¹⁸⁶

Nějakou dobu byla restaurace nevyužívána a změnu přinesl až rok 1962, kdy 29. srpna celý objekt připadl do správy Severočeských drůbežářských závodů, n.p. Příšovice u Turnova.¹⁸⁷ Tyto závody se specializací na chov krůt zde měly líheň a chov kuřat, jichž mělo v objektu žít až 3000. V nájmu zde byly už dříve, od roku 1959. Zapsaným správcem však byly pouze necelý rok. K chovu drůbeže na Dobré Vodě se váže poněkud nepříjemná vzpomínka. Zbylá kuřata po konci provozu drůbežárny měla být naházena zaživa do studny a zasypána. Nějakou dobu po ukončení chovu sloužila budova jako sklad zrní. V důsledku těchto dvou využití začal objekt výrazně chátrat a exkrementy drůbeže ve spojení se shnilým zrním vytvářely silný zápach po celé Dobré Vodě.¹⁸⁸

Dalším majitelem se stal národní podnik Bižuterie v Jablonci nad Nisou, který budovu získal 8. května 1963.¹⁸⁹ Bižuterie měla prostory bývalé restaurace a nyní i bývalé drůbežárny využít jako provizorní sklad, než dokončí výstavbu nového ve svém areálu u přehrady Mšeno. Nabídku dostaly také podniky LIAZ, Ovoce a zelenina a Pozemní stavby. Ovoce a zelenina budovu odmítly, LIAZ by ji přijal a vybudoval zde sklady, případně Pozemní stavby zvažovaly rekonstrukci a vybudování bytových jednotek.¹⁹⁰

V prosinci roku 1965 začal převod budovy na národní podnik LIAZ se sídlem v Rýnovicích. Tento převod nakonec Okresní národní výbor v Jablonci nad Nisou zastavil pro nezáměr n.p. LIAZ. Budova byla t.č. již v dezolátním stavu a pro skladování dílů a materiálu LIAZu by vyžadovala rozsáhlou a nákladnou rekonstrukci. Správcem tedy zůstal n.p. Bižuterie.¹⁹¹

---

¹⁸⁵ SOKA Jablonec nad Nisou, fond Archiv obce Rádlo, Kronika obce Rádlo (1945 až 1983).

Výrazu lidový soud zřejmě využil kronikář, aby zápis zpestřil. Nebylo možné odsoudit člověka na úrovni obce. MNV Drobníkovi pouze odebral správcovství Gutbrunnwarte, uložil pokutu a zabavil zásoby.

¹⁸⁶ Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

¹⁸⁷ Pozemková kniha (obec Rádlo, později Vrkoslavice), str. 165.

¹⁸⁸ Božena ZATŘEPÁLKOVÁ, osobní konzultace, Dobrá Voda 16. 2. 2018.

¹⁸⁹ Pozemková kniha (obec Rádlo, později Vrkoslavice), str. 165.

¹⁹⁰ Archiv Stavebního úřadu Jablonec nad Nisou: Korespondence mezi ONV Jablonec n. N. a Bižuterií n.p. ze dne 1. března 1963. (Všechny následující citace vztahující se k demolici jsou také z archivu stavebního úřadu.).

¹⁹¹ Korespondence mezi MěstNV a ONV Jablonec n. N. a n.p. LIAZ mezi prosincem 1965 a dubnem 1966.

4.3.6 Demolice

Ve zprávě ze dne 28. listopadu 1967, kterou poslalo vedení Bižuterie, žádá MěstNV o souhlas k demolici obou budov v areálu. Důvodem pro demolici je dezolátní stav a nezájem jakéhokoliv podniku o jeho další využívání. Bižuterie navrhuje předat areál do správy vojenskému útvaru v Liberci, který má provést demolici na materiál (důvodem je absence jakéhokoliv stavebního materiálu na volném trhu). Bourací práce mají být ukončeny 30. června 1969. Odbor výstavby MěstNV následně nařizuje provést komisionální šetření v daném objektu, na jehož základě budou provedeny demoliční práce.¹⁹²

Šetření bylo provedeno 20. prosince roku 1967. Bylo zjištěno, že stropní konstrukce v budově č. 174 (restaurace) jsou prohnílé kvůli dlouhodobému zatékání a případná rekonstrukce by vyžadovala milionové náklady. Budova č. 175 (dřívější stáje) bourána nebude, je v dobrém stavu a obydlena. Doporučuje se prodat ji do soukromého vlastnictví (což se později také stalo). Na závěr bylo usneseno, že demoliční práce a začištění prostoru mají být ukončeny k 1. květnu 1968.¹⁹³

To se však nestalo. Dne 13. května 1968 budova stále stojí a na její špatný stav si stěžuje místní občan a poslanec MěstNV. Důvodem byl pád části střechy a nebezpečí, které hrozí dětem, jež budovu ze zvědavosti navštěvují.¹⁹⁴ Po této výzvě následuje řada upomínek k vedení Bižuterie, protože se demoliční práce stále odkládají, z budovy byly vymontovány pouze radiátory a jinak je otevřená a „veřejnosti přístupná.“¹⁹⁵

N. p. Bižuterie potvrzuje zbourání a stanovuje termín jaro 1969 (leden až červen).¹⁹⁶ Ani tento termín nebyl dodržen. Věc byla dva roky neřešena. Až v srpnu 1971 byl vznesen požadavek, aby byla zachována studna, která se nachází v objektu a je dobrá, a to alespoň pro požární účely.¹⁹⁷

Poslední urgence ze strany města proběhla v září 1971. Až po výhrůžce zákonem o socialistickém pořádku, byl objekt zbourán. Ještě 15. října ujistil velitel vojenského útvaru v Liberci, že studnu zachová a práce započne následující den. Slavný hotel a restaurace s vyhlídkou přestal existovat 30. listopadu 1971, kdy byly dokončeny bourací práce.¹⁹⁸ Studna i přes sliby zachována nebyla.

---

¹⁹² Korespondence mezi MěstNV a n.p. Bižuterie mezi zářím a prosincem 1967.

¹⁹³ Rozhodnutí po provedení šetření MěstNV ze 16. prosince 1967.

¹⁹⁴ Připomínka ze schůze Místního hospodářství a dopravy MěstNV ze 13. května 1968.

¹⁹⁵ Korespondence MěstNV k n.p. Bižuterie (bez odezvy), květen až září 1968.

¹⁹⁶ Zpráva o demolici od vojenského útvaru a n.p. Bižuterie z 12. prosince 1968.

Viz příloha č. 20 (stav v roce 1969).

¹⁹⁷ O původně hospodské studni se zmiňovali už němečtí pamětníci, že se jednalo o jedinou studnu v obci, která měla vodu, i když bylo naprosté sucho.

Připomínky odboru výstavby MěstNV z července a srpna 1971.

¹⁹⁸ Korespondence mezi MěstNV a Vojenským útvarem Liberec, září a říjen 1971.

4.4 Pomník obětem I. světové války

V roce 1926 byl vedle zařízení Gutbrunnwarte dobrovodskými občany postaven pomník k uctění památky všech dobrovodských obětí první světové války.¹⁹⁹ V původní podobě se pomník zachoval do současnosti. Skládá se z velice šikovně opracovaných žulových kvádrů a dvou leštěných žulových desek se zlatými nápisy. Na čelní straně se nachází nápis s informací, komu je pomník věnován a kdo jej zřídil, na zadní straně je epitaf a seznam devatenácti padlých. Všechny nápisy a texty jsou v originále vytesány německy, pro zajímavost přikládám český překlad.

Text na čelní straně německy:

Für unsere im Weltkriege
1914-1918 gefallenen und
gestorbenen Heimatsöhne.
Erichet durch den
Ortsverschönerungs-Verein und
Deutsche Tischgesellschaft

Gutbrunn. 1926

Text na čelní straně česky:

Našim synům vlasti padlým a zemřelým ve světové válce 1914-1918.

Postaveno místním okrašlovacím spolkem a německou stolní společností Dobrá Studnice.

1926

Epitaf německy: (horní část desky)

Die Heimat ihren toten Heldensöhnen

Bedeckt mit Lorbeer

Und betaut mit Tränen.

*O. Kernstock*²⁰⁰

Epitaf česky:

Vlast své mrtvé hrdinné syny

Pokrývá vavřínem

A rosí slzami.

O. Kernstock

---

¹⁹⁹ Viz příloha č. 21 (slavnostní odhalení).

²⁰⁰ Ottokar Kernstock (1848 – 1928) byl rakouský básník a kněz.

A následuje seznam padlých včetně jednotek, ve kterých bojovali za Rakousko-Uhersko.

- 1) Rudolf Neumann – 1. prapor polních myslivců v Terezíně. (HDV)²⁰¹
- 2) Eduard Zappe – 6. domobranecký pěší pluk v Chebu. (HDV)
- 3) Gustav Hoffmann – 94. řadový pěší pluk v Turnově. (HDV)
- 4) Robert Just – 2. prapor polních myslivců v Hradci Králové. (HDV)
- 5) Rudolf Seiboth – 3. prapor polních myslivců. (HDV)
- 6) Franz Krause – 74. řadový pěší pluk v Jičíně. (HDV)
- 7) Franz Frisch – 6. dobrovolný střelecký pluk (Standeschützen). (HDV)
- 8) Heinrich Schneider – 94. řadový pěší pluk v Turnově. (HDV)
- 9) Franz Schneider – 409. domobranecký pěší pluk. (HDV)
- 10) Josef Wagenknecht – 94. řadový pěší pluk v Turnově. (HDV)
- 11) Josef Simm – dělostřelectvo (pluk neznámý, místo poškozeno). (DDV)
- 12) Adalbert Kirschner – 94. řadový pěší pluk v Turnově. (HDV)
- 13) Ernst Stejskal – 2. polní houfnicový pluk. (DDV)
- 14) Alois Preissler – 10. zeměbranecký pěší pluk v Mladé Boleslavi. (DDV)
- 15) Josef Jirsch – 94. řadový pěší pluk v Turnově. (DDV)
- 16) Heinrich Massopust – 94. řadový pěší pluk v Turnově. (HDV)
- 17) Ferdinand Schoffel – 94. řadový pěší pluk v Turnově. (HDV)
- 18) Josef Fischer – 1. prapor polních myslivců v Terezíně. (HDV)
- 19) Josef Weiss – 42. řadový pěší pluk v Terezíně. (DDV)

Pomník byl zřízen jako společný pro Horní i Dolní Dobrou Vodu. Zajímavé je, že se v seznamu objevují dvě jména odkazující na český původ dotyčných osob (Stejskal²⁰² a Massopust), a to i přesto že jsem v kapitole o obyvatelstvu zmiňoval, že zde před rokem 1921 nežili (alespoň oficiálně) žádní Češi. Otázka jejich původu a národnosti je proto složitá. Může se jednat o muže původem z českých rodin, kteří však změnili svou národnost na německou poté, co se přistěhovali do německé oblasti. Nebo jsou to potomci ze smíšených manželství, kdy děti převzaly národnost po matce Němce.

Existence pomníku byla po druhé světové válce a po převratu v únoru 1948 ohrožena. Nově příchozí obyvatelé neměli k místu prakticky žádný vztah, tak jako tomu bylo i v případě jiných památek (kaple), o které se starali pouze zbylí Němci. Pomník na začátku padesátých let podlehl útoku ze strany (zřejmě opilého) místního komunisty, jenž z něj vypáčil obě desky a urazil také jeden z ozdobných žulových kamenů. Desky pak hodil na zem pod pomník. Naštěstí ale v devastaci nepokračoval a zbytek tak zůstal

---

²⁰¹ Zkratky HDV (Horní Dobrá Voda) a DDV (Dolní Dobrá Voda) označují příslušnost zmíněných mužů. K tomuto rozčlenění výrazně dopomohla Preisslerova kronika, kde autor zmiňuje rychnovské padlé. Názvy pluků jsem přeložil z uvedených německých zkratk.

²⁰² Jméno Stejskal zmiňuje i rychnovská Preisslerova kronika v souvislosti s požárem domu Josefa Stejskala na Dobré Vodě. (1. díl Preisslerovy kroniky, bez paginace). Proto považuji Ernsta Stejskala za dolno-dobrovodského.

nepoškozen.²⁰³

V roce 1990 došlo u pomníku ke sporu; jeden místní občan se pokusil odcizit obě desky, aby je použil do základů při stavbě domu. V tom mu naštěstí pohotová sousedé zabránili a následně kolektivně desky vrátili zpět na jejich původní místa v pomníku. Díky tomu můžeme dnes říci, že je dobrovodský pomník obětím 1. světové války nejzachovalejším pomníkem tohoto druhu v Jablonci nad Nisou.²⁰⁴

V předvečer výročí vzniku Československa se představitelé města Jablonec nad Nisou rozhodli, že zainvestují do rekonstrukce všech pomníků připomínajících oběti 1. světové války. Dobrovodský pomník se tak v roce 2017 dočkal důkladného očištění, nových spár, dodání nového ozdobného kamene místo původního a nového pozlacení písmen na obou deskách.²⁰⁵

4.5 Vodojem a čerpací stanice

V oblasti Dobré Vody se od začátku 20. století nacházejí také dvě industriální stavby, vodojem (vodárna) a čerpací stanice vody. Obě dvě byly zbudovány mezi lety 1914 a 1915 Družstvem pro zajištění užitkové a pitné vody pro místní část Horní Kokonín.²⁰⁶ Vodohospodářské stavby jsou pro nás důkazem, že je Dobrá Voda dobrým prameništěm kvalitní vody.

Vodojem byl postaven nedaleko Horní Dobré Vody, u vyhlídky Schnuppstein, kde se jej podařilo velice dobře zasadit do okolní krajiny.²⁰⁷ Díky rozumnému architektonickému řešení (zvolení decentní fasády s historizujícími a secesními prvky) se z vodojemu stala dominanta celého zmíněného prostoru. Čerpací stanice (prakticky druhý vodojem) se nachází na půl cesty mezi Dobrymi Vodami v lese směrem ke Kokonínu.

Vodojem na Horní Dobré Vodě zásobil vodou 2 466 obyvatel Vrkoslavic, kteří v té době bydleli ve 243 domech. Čerpací stanice byla zdrojem pro 1 530 obyvatel Kokonína, ti bydleli ve 250 domech. Obě stavby se tak staly součástí vodovodní sítě z roku 1908.²⁰⁸

Během sedmdesátých let 20. století přestal být vodojem využíván a nahradil jej

---

²⁰³ Jiná interpretace dané události tvrdí, že pomník poškodili příslušníci Revolučních gard. K podobnému poškození německých památníků a podobných památek docházelo v této oblasti poměrně často.

Viz příloha č. 22 (poškozený pomník).

²⁰⁴ Opačným případem mohou být obdobné pomníky z Kokonína a z Vrkoslavic. Kokonínský pomník byl prakticky zcela zdevastován a vrkoslavický nechali komunisté otočit a věnovali jej Juliu Fučíkovi. Po roce 1989 byl obnoven jeho původní význam.

²⁰⁵ Viz příloha č. 23 (pomník v únoru 2018).

²⁰⁶ *Vodojem* [online], [citováno dne: 13. 2. 2018].

Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/uop-liberec/inspiujte-se/7937-vodojem-ve-vrkoslavicich-technicka-pamatka>.

²⁰⁷ Viz příloha č. 24 (fotografie vodojemu).

²⁰⁸ Tyto údaje vychází ze statistiky vodovodů z roku 1928. (*Jablonec je plný památek* [online], [citováno dne: 13. 2. 2018].

Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2015/10-2015/jablonec-je-plny-pamatek.html>).

Pro zajímavost doplňuji informaci, že ve Vrkoslavicích žilo v roce 1930 celkem 2853 osob a v Kokoníně v téže roce 3060. Z těchto údajů je patrné, že horní vodojem zásoboval téměř celé Vrkoslavice a dolní zásoboval polovinu Kokonína (zřejmě horního). Celá Dobrá Voda nebyla nikdy zásobována tímto vodovodem, přestože se vodojem a čerpací stanice nacházejí velice blízko. Čerpací stanice zásobovala dříve část Dolní Dobré Vody (odbočka kokonínského vodovodu).

městský vodovod. Od té doby chátral a stal se častým útočištěm vandalů, což odneslo především jeho vybavení, ale i celkový stav budovy. Město Jablonec nad Nisou mělo již dlouhodobě připraven projekt na rekonstrukci vodojemu u Horní Dobré Vody, vzhledem k jeho finanční náročnosti byl ale dlouhodobě odkládán. Stavba byla v posledních letech v natolik špatném stavu, že se uvažovalo o demolici. V roce 2015, kdy bylo stoleté výročí od uvedení stavby do provozu, však nastala razantní změna – z obou staveb se 25. března staly nemovité technické kulturní památky. A v témže roce byla provedena rekonstrukce vodojemu, která vyšla na 550 tisíc korun (přispělo na ni i Ministerstvo kultury ČR).²⁰⁹ Ke slavnostnímu otevření došlo 10. října 2015.

Čerpací stanice u Dolní Dobré Vody byla ještě krátce po roce 2000 využívána. Stav budovy se ale stále zhoršuje (mimo jiné vlivem velkého podmáčení okolí) a v současné době se z ní voda už nečerpá.

4.6 Schnuppstein

Neboli Vyhlídka je název rulového skaliska na Dobré Vodě. Kuriózní pojmenování Schnuppstein vzniklo podle nejoblíbenější činnosti majitele luk a pastvin v okolí, Karla Neumanna, který rád šňupal tabák. Skalisko je zajímavé především z hlediska jeho geologického původu. Veškeré podloží širokého okolí Dobré Vody je žulové, kdežto Schnuppstein je rulový.²¹⁰ Existovalo proto několik teorií vzniku, z nichž nejpravděpodobnější je, že se jedná o vyvřelinu, která se sem dostala erozními procesy. Mezi místními se vyskytuje i názor, že kámen mohl být meteorického původu.

V roce 1902 jablonečtí příslušníci Německého horského spolku vyhlídku zpřístupnili pro turisty. Bylo instalováno kovové zábradlí a později také schodiště.²¹¹ Na vrcholu vyhlídky byl po dlouhou dobu i kříž, který nepřežil padesátá léta 20. století. Nový kříž byl na vyhlídce vztyčen v červnu 2010.²¹²

V současnosti se jedná o významné turistické místo. Výhled je bohužel zastřen vysokými stromy, které v době vzniku vyhlídky ještě ani nebyly vysázeny. I přes to je odtud výhled na další dvě známé rozhledny podhůří Jizerských hor – jablonecký Petřín a Černou Studnici. Zážitek z výhledu může kazit jediné přilehlý stožár vysokého napětí. V nejmalebnější konstelaci se místo nachází na jaře, kdy kvete velká sousední třešeň.

Rulové skalisko je od roku 1995 chráněno jako významný krajinný prvek. Tím je

---

²⁰⁹ *Vodojem a čerpací stanice* [online], [citováno dne: 14. 2. 2018].

Dostupné z:

<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=801147029&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=14.02.2018&Limit=25>.

Viz příloha č. 25 (Schnuppstein v zimě 2017).

²¹⁰ *Vyhlídka u Dobré Vody* [online], [citováno dne: 24. 2. 2018].

Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/vnitri-turisticky-okruh/zastaveni-c-9-vyhlidka-u-dobre-vody-630-m.html>.

²¹¹ Taktéž.

²¹² Zdeněk BLÁHA, *Kříž – Vyhlídka Dobrá Voda*, Patron, informace drobných památek Jizerských hor, číslo 3., ročník 21., str. 18.

Viz příloha č. 26 (fotografie z roku 1902).

také studánka s pitnou vodou v lese u Horní Dobré Vody, která je považována za léčivou. V roce 1994 se dočkala zastřešení a pevného koryta.²¹³

---

²¹³ Kamila PRŮCHOVÁ, *Hodnocení krajinného rázu oblasti Císařský kámen na Liberecku*, Praha 2007. Diplomová práce. Fakulta lesnická a environmentální České zemědělské univerzity v Praze, str. 48 a 49.

5 Závěr

Mikrohistorická sonda do dějin osady Dobrá Voda u Jablonce nad Nisou a osudů jejích obyvatel proběhla na několika úrovních. Nejprve byl zkoumán vývoj obyvatelstva v běhu času, jejich zaměstnání a zájmové činnosti. Dále byla rozklíčována historie osady mezi roky 1900 a 2000 včetně všech významných dějinných zvrátů. Kromě tohoto (mikro)regionálního zaměření bylo přihlíženo také k dějinám kontextovým, tedy k historii oblasti pohraničí, k moderním dějinám Československa, k oběma světovým válkám a diktaturám, co ve 20. století nastaly. Poslední úroveň je dopodrobna vyličená historie významných staveb Dobré Vody, protože právě v nich nebo o nich život dobrovodských byl. Výsledná práce tak představuje čtenáři historii ve vymezeném období dvacátého století včetně drobných přesahů do dřívějších dob.

Abychom shrnuli význam části věnující se obyvatelstvu a historii osady, je potřeba popsat a posoudit nejdůležitější mezníky minulého století. Dobrá Voda byla ryze německou vesnicí, ale dnes je naopak vesnicí ryze českou. Vliv na razantní změny měla především druhá světová válka, po které došlo k odsunu německého obyvatelstva z Československa. Odsun neboli vyhnání se nevyhnul ani Dobré Vodě. Přestože by z dnešní situace mohl čtenář soudit, že odsud odešli všichni Němci, nebylo tomu tak. Z archiválií dostupných v SOkA Jablonec nad Nisou jsem vyzkoumal, že z Horní Dobré Vody odešly dvě třetiny Němců a jedna směla zůstat. Zajímalo mě tedy, proč neodešli všichni, jako tomu bylo ve většině případů na jiných místech. Až později z vyprávění pamětníků jsem zjistil, že zůstavší Němci byli všichni původem ze smíšeného česko-německého manželství. Tato informace mě zase zpětně navedla k faktu, že za První republiky do naší původně ryze německé oblasti přišlo relativně hodně Čechů. Vzápětí se nabízela otázka jejich vztahů. A ukázalo se, že byly vždy dobré a přátelské, což potvrzují pováleční pamětníci. Dnes zde již nežijí žádní původní Němci, protože většina z nich dostala povolení opustit republiku během uvolněných 60. let.

Kontextové části práce se snaží představit každodenní život v oblasti zvané Sudety a uvést do problematiky velkých krizí 20. století. Cílem je většinou suplovat nedostatek pramenů vázajících se k lokalitě nebo přímo pouze k Dobré Vodě.

Zde přesahujeme do poslední z hlavních částí, která popisuje historii významných staveb. Nejdůležitějším pramenem poznání pro dějiny a dopady první světové války je totiž pomník jejím obětem. Jinak se bohužel nedochovaly žádné přímé záznamy o jejím průběhu ve zdejší zázemí. Máme k dispozici pouze útržky od místních kronikářů. Totéž platí o druhé světové válce, ta je ale naštěstí více popsána autory odborné literatury. Zmínil jsem oběti první světové války, které přesně známe a víme i kde tito muži sloužili. O vojácích původem z Dobré Vody, co bojovali za nacistické Německo během druhé světové války, bohužel nevíme nic. Jediný pramen poskytující alespoň náznaky jsou odsunové karty a evidenční lístky odsunutých obyvatel, ovšem ty se vztahují jen k Horní Dobré Vodě. Zde je možné zjistit, z jakých rodin byly odsunuty pouze matky s dětmi.

Úplným závěrem bych čtenáři rád sdělil, že jsem využil všech v současné chvíli známých a dostupných pramenů, abych sepsal dějiny Dobré Vody u Jablonce nad Nisou ve

20. století. V okamžiku, kdy jsem práci dokončil, uvažuji o jejím pokračování mimo dvacáté století. Dějiny před rokem 1900 jsou z části zastřeny tajemstvími, která bych někdy v budoucnu rád odhalil, abych mohl říci, že jsem zpracoval dějiny celé Dobré Vody.

6 Seznam použitých pramenů

6.1 Kartografické prameny

- 1) Císařské povinné otisky map stabilního katastru Čech (1843).
  - Zdroj: www.archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html.
  - Datum citace: 13. 11. 2017.
- 2) Mapa třetího vojenského mapování (1872-1953)
  - Zdroj: www.archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html.
  - Datum citace: 13. 11. 2017.
- 3) Topografické mapy v systému S-1952 (1955 a 1957).
  - Zdroj: www.archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html.
  - Datum citace: 13. 11. 2017.
- 4) Současná turistická mapa (2017).
  - Zdroj: <https://mapy.cz/turisticka?x=15.1540322&y=50.7055044&z=14>.
  - Datum citace: 13. 11. 2017.
- 5) Letecké snímkování z let 1938 a 1953 (archivní mapy města Jablonec nad Nisou).
  - Zdroj 1938: http://mapy.mestojablonec.cz/tms/mujablonec_hist_a/#c=-681651%252C-981652&z=4&l=mujablonec_of1938_ajax&p=histuli&.
  - Zdroj 1953: http://mapy.mestojablonec.cz/tms/mujablonec_hist_a/#c=-681651%252C-981652&z=4&l=mujablonec_of1953_ajax&p=histuli&.
  - Datum citace: 13. 2. 2018.

6.2 Písemné prameny

6.2.1 Písemné prameny úřední povahy

- 1) SOA Litoměřice (digitální archiv).
  - Matriky z let 1611 až 1923.
    - i. Fond: Rychnov u Jablonce nad Nisou, signatury: L138/3-9 a L138/23-34.
    - ii. Fond: Rochlice u Liberce, signatura: L133/1.
  - Sčítací operáty, fond: sčítání lidu z roku 1921.

- 2) SOkA Jablonec nad Nisou.
  - Fond Farní úřad Rychnov – Inventář kaple na Dobré Vodě 1930/1946.
  - Odsunová karta pana Ernsta Langa.
  - Fond OÚ Jablonec nad Nisou – Spolkové katastry okres Jablonec.
- 3) Český úřad zeměměřičský a katastrální, pracoviště Jablonec nad Nisou.
  - Katastr nemovitostí pro obec Rádlo, pozemková kniha.
- 4) Archiv Stavebního úřadu Magistrátu města Jablonec nad Nisou.
  - Archivní fond k demolici objektu č.p. 174 Dobrá Voda (Archiv Stav. úřadu Jablonec).
    - i. Náskres budovy.
    - ii. Korespondence ohledně správy a demolice objektu mezi MěstNV Jablonec nad Nisou, ONV Jablonec nad Nisou, Bižuterie n.p., LIAZ, n.p. a VÚ Liberec.
- 5) Soukromý archiv pana Petra Krátkého.
  - Seznam voličů ve volebním obvodu Dobrá Voda ke dni 13. prosince 1958.
    - i. Obsahuje seznam dospělých osob žijících na Horní Dobré Vodě k danému datu.
- 6) Vojenský historický archiv v Praze.
  - Osobní složky plk. Soběslava Préma a pplk. Karla Préma.

6.2.2 Písemné prameny neúřední povahy

- 1) Soukromý archiv autora: Leták Gutbrunnwarte z počátku 20. století.

6.2.3 Kroniky

- 1) Historie města Rychnova, kronika Wilhelma Preisslera (1. a 2. díl).
  - 1. díl napsán 1931 až 1933, 2. díl od r. 1933.
- 2) Školní kronika dívčí měšťanské školy v Rychnově u Jablonce nad Nisou.
- 3) SOkA Jablonec nad Nisou: Fond Archiv obce Rádlo, Obecní kronika 1928-1935.
- 4) SOkA Jablonec nad Nisou: Fond Archiv obce Rádlo, Kronika obce Rádlo (1945-1983)

6.2.4 Nepublikované rukopisy

- 1) Miloslav HORSKÝ (starší), *Můj domov*, slohová práce, Dobrá Voda 10. 2. 1985.

6.2.5 Lokální periodika

- 1) Autor neznámý: *Jak to bylo s kaplí na Dobré Vodě*, Jablonecký deník, 2008, č. 269.
- 2) G. SPIETHOFF, *Gutbrunn*, Gablonzer Zeitung, 1895, č. 103.
- 3) G. SPIETHOFF: *Gutbrunn*, Gablonzer Zeitung, 1895, č. 106.
- 4) Autor neznámý, *Vzpomínání se šestkou*, Noviny Jablonecka, 1996, č. 7.
- 5) Antonín BRATRŠOVSKÝ, *Rok 1997 v naší farnosti*, Farní dopis, 1998, č. 1.
- 6) Jitka HAŠLAROVÁ, *Na vesnici Dobrá Voda oznamují příchod klekánic čtrnáctiletí chlapci beroucí svou novou práci velmi vážně*, Deník Jablonecka, 1998, č. 185.
- 7) Jaroslav LUBAS, *Požár „Pivního sanatoria“*, Krkonoše-Jizerské hory, 2004, č. 10.²¹⁴
- 8) Autor neznámý, *„Gutbrunn (Grosses Feuer)“*, Gablonzer Zeitung, 1904, č. 119.
- 9) Reklama (17. 9.), Gablonzer Tagblatt, 1905, č. 260.
- 10) Reklama (31. 12.), Gablonzer Tagblatt, 1905, č. 365.
- 11) Autor neznámý: *„Ze starých anoncí“*, Jizerské-Lužické hory, 1999, č. 1.
- 12) Friedrich WIESNER, *„Die Gudebörner Tolsperre“*, Isergebirgs-Rundschau, 2014, č. 1.
- 13) Zdeněk BLÁHA, *Kříž – Vyhlička Dobrá Voda*, Patron, informace drobných památek Jizerských hor, 2010, číslo 3.
- 14) Gertrude BAUER, *Gutbrunn oder ane Gudeborner Geschichte*, Isergebirgs Rundschau, 2009, č. 4.

6.3 Rozhovory s pamětníky (metodou orální historie)

- 1) Rozhovor s pamětníkem panem Petrem Krátkým (narozen 1943).
  - Zprostředkované vzpomínky pamětníka Wenera Wiesnera (narozen 1938), který žil na Dobré Vodě do 60. let 20. století.
  - Rozhovor se uskutečnil 27. února 2016.
- 2) Rozhovor s pamětnicí paní Boženou Zatřepálkovou (narozena 1930).
  - Rozhovor se uskutečnil 16. 2. 2018.

---

²¹⁴ Název „Požár Pivního sanatoria“ není na místě. Autor píše o požáru hostince v roce 1904. Majitel podniku přišel s poutavým názvem Pivní sanatorium Gutbrunnwarte až v době, kdy byla postavena nová stavba. Tj. po roce 1905.

7 Seznam použité sekundární literatury

7.1 Odborné publikace

- 1) Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II*, Praha 1949.
- 2) Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Díl III*, Praha 1951.
- 3) Antonín PROFOUS, *Místní jména v Čechách – Jejich vznik, původní význam a změny. Díl IV*, Praha 1957.
- 4) Petra LAURIN, Irena NOVÁKOVÁ a Christa PETRÁSKOVÁ, *Osudy Němců z Jizerských hor v letech 1945-1948*, Liberec 2016.
- 5) Josef VAŘEKA a Václav FROLEC, *Lidová architektura, encyklopedie*, Praha 2007.
- 6) Milan SLÁDEK, *Němci v Čechách*, Praha 2002.
- 7) Zdeněk BENEŠ a kol., *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*, Praha 2002.
- 8) Antonín KLIMEK, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XIV. (1929-1938)*, Praha a Litomyšl 2002.
- 9) Jan GEBHART a Jan KUKLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XVa. (1938-1945)*, Praha a Litomyšl 2006.
- 10) Volker ZIMMERMANN, *Sudetští Němci v nacistickém státě. Politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945)*, Essen 1999.
- 11) Detlef BRANDES, *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*, Mnichov 2008.

7.2 Místní vlastivědná literatura

- 1) Josef MEISSNER, *Die Besiedelung des Bezirkes Gablonz an der Neisse*, Schwäbisch Gmünd 1996.
- 2) Gerhart STÜTZ a Karl ZENKER, *Gablonz an der Neisse: Stadt, Bezirk und Landkreis in Nordböhmen*, Kaufberan 1982.
- 3) Adolf LILIE, *Der politische Bezirk Gablonz*, Gablonz an der Neisse 1894.
- 4) Petr NOVÝ, *Nová Louka, Kristiánov, historie a současnost sklářských osad*, Jablonec nad Nisou 2007.
- 5) Jana a Josef SCHEYBALOVI, *Krajem skla a bižuterie*, Železný Brod 1998.

- 6) Marek ŘEHÁČEK a Jan PIKOUS, *Rádlo: putování krajinou*, Rádlo 2013.
- 7) Adolf BENDA, *Geschichte der Stadt Gablonz und ihrer Amgebung*, Gablonz an der Neisse 1877.

7.3 Popularizační literatura

- 1) Josef KUNC, *Jablonec nad Nisou ve stínu hákového kříže (1938-1945)*, Jablonec nad Nisou 2016.

7.4 Kvalifikační práce

- 1) Kamila PRŮCHOVÁ, *Hodnocení krajinného rázu oblasti Císařský kámen na Liberecku*, Praha 2007. Diplomová práce. Fakulta lesnická a environmentální České zemědělské univerzity v Praze. Vedoucí práce doc. Ing. Petr Sklenička, CSc.
  - Zdroj: <https://zivotni-prostredi.kraj-lbc.cz/page3401>.
  - Datum citace: 13. 11. 2017.
- 2) Martin POKORNÝ, *Odsun Němců z Československa a snahy o jejich rozptýlení ve vnitrozemí v letech 1945-1950 na příkladu okresu Jablonec nad Nisou*, Jablonec nad Nisou 1994. Diplomová práce. Fakulta pedagogická Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Vedoucí práce PhDr. Zdeněk Radvanovský, CSc.

8 Seznam dalších použitých zdrojů

8.1 Internetové stránky

- 1) *Internetová stránka obce Rádlo, dějiny obce* [online], [citováno dne: 6. 11. 2017].
Dostupné z: <http://www.radlo.cz/obec-177/>.
- 2) *Pulečný* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].
Dostupné z: <http://kopaninsky-hrbet.mistecko.cz/obsah/obce-a-osady/pulecny>.
- 3) *Internetová stránka Zničené kostely* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].
Dostupné z: <http://znicenekostely.cz>. (Kaple Panny Marie Sedmiboletné v Jindřichově).
- 4) *Kaple Karlov* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].
Dostupné z: <https://www.turistika.cz/mista/kaple-karlov/detail>.
- 5) Ottokar SIMM, *Sto let Petřína* [online], [citováno dne: 19. 11. 2017].
Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/12-2006/sto-let-petrina.html>.
- 6) *Dekret prezidenta republiky ze dne 25. října 1945* [online], [citováno dne: 20. 11. 2017].
Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/dek/1081945.html>.
- 7) *Dekret prezidenta republiky ze dne 2. 8. 1945* [online], [citováno dne: 26. 2. 2018].
Dostupné z: www.psp.cz/docs/laws/dek/331945.html#navigace.
- 8) *Rychnov u Jablonce nad Nisou* [online], [citováno dne: 29. 1. 2018].
Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/obce/detail?zuj=563790&zsj=144282#zsj>.
- 9) *Internetová stránka Českého statistického úřadu* [online], [citováno dne: 29. 1. 2018].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20537734/130084150512.pdf/0d443f57-fa94-4e8d-9fbf-1fb3995aa932?version=1.2>.
- 10) Jan ČERMÁK, *Internetová stránka pasířské firmy Čermák pasířství* [online], [citováno dne: 9. 2. 2018].
Dostupné z: <http://www.pasirstvi.cz/co-je-pasirstvi/t-296/>.
- 11) *Vodojem* [online], [citováno dne: 13. 2. 2018].
Dostupné z: <https://www.npu.cz/cs/uop-liberec/inspirujte-se/7937-vodojem-ve-vrkoslavicich-technicka-pamatka>.

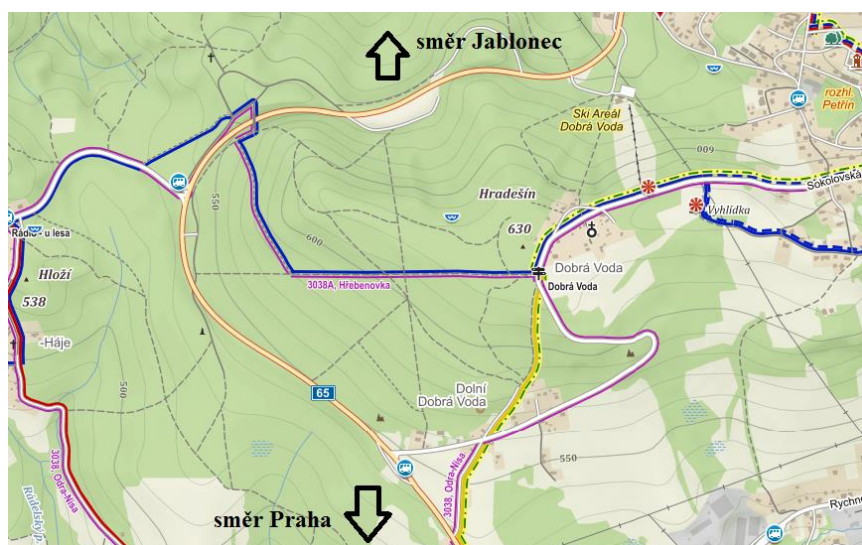
- 12) *Jablonec je plný památek* [online], [citováno dne: 13. 2. 2018].
Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/jablonecky-mesicnik/rocnik-2015/10-2015/jablonec-je-plny-pamatek.html>.
- 13) *Vyhlička u Dobré Vody* [online], [citováno dne: 24. 2. 2018].
Dostupné z: <http://www.mestojablonec.cz/cs/mesto/vnitri-turisticky-okruh/zastaveni-c-9-vyhlicka-u-dobre-vody-630-m.html>.
- 14) *Historický přehled výsledků voleb do Poslanecké sněmovny Národního shromáždění Československé republiky, Liberecký kraj, 1920 - 1935* [online], [citováno dne: 31. 3. 2018].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/13-5153-08--174>.
- 15) *Vodojem a čerpací stanice* [online], [citováno dne: 14. 2. 2018].
Dostupné z: <http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=801147029&Uz=B&PrirUbytOd=03.05.1958&PrirUbytDo=14.02.2018&Limit=25>.

9 Seznam příloh

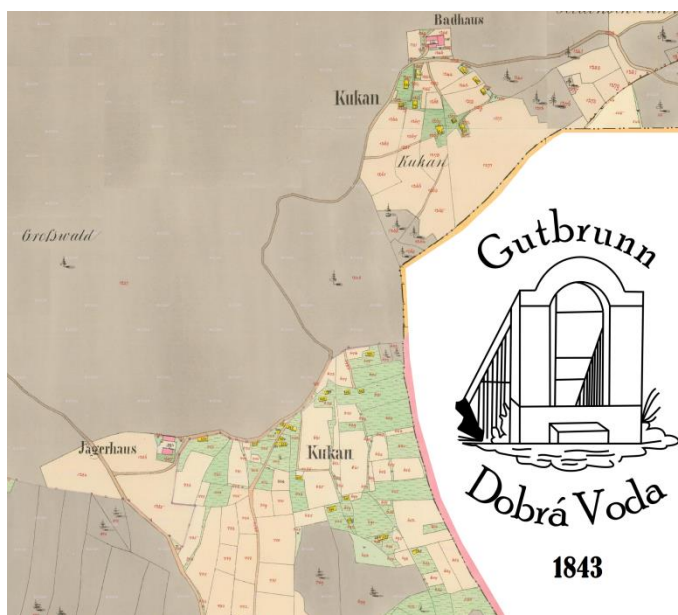
- 1) Turistická mapa zobrazující současnou Dobrou Vodu.
  - Zdroj: <https://mapy.cz/turisticka?x=15.1540322&y=50.7055044&z=14>.
- 2) Mapa Stabilmního katastru Čech z roku 1843.
  - Mapa je doplněna o rekonstrukci turistického razítka Gutbrunnwarte, které bychom mohli považovat za neoficiální znak Dobré Vody.
  - Zdroj: www.archivnimapy.cuzk.cz/uazk/pohledy/archiv.html.
- 3) Malovaný obrázek drikety na Dobré Vodě (rok 1961).
  - Zdroj: Jana a Josef SCHEYBALOVI, *Krajem skla a bižuterie*, Železný Brod 1998, str. 146.
- 4) Fotografie závodníka na koni Bruna Linke.
  - Zdroj: Josef MEISSNER, *Die Besiedelung des Bezirkes Gablonz an der Neisse*, Schwäbisch Gmünd 1996, str. 259.
- 5) Pohlednice Dobré Vody (přibližně rok 1900).
  - Zdroj: Soukromý archiv Filipa Bruse.
- 6) Fotografická pohlednice Dobré Vody (z počátku 20. let).
  - Fotografováno před stavebním rozvojem a před rozšířením kaple.
  - Zdroj: Soukromý archiv Josefa Cermana.
- 7) Fotografie dětí na hřišti (přelom 50. a 60. let).
  - Autor: Bohuslav Kohout.
- 8) Fotografie zimní každodennosti (60. léta).
  - Autor: Bohuslav Kohout.
- 9) Letecký snímek Horní Dobré Vody z roku 2012.
  - Autor: Ludmila Brusová.
- 10) Fotografie spodní části Dolní Dobré Vody z roku 2018.
  - Autor: Filip Brus.
- 11) Fotografie chalupy na Dolní Dobré Vodě.
  - I přes zřetelné úpravy se jedná o nejzachovalejší roubenou stavbu. Nalevo je částečně viditelná přestavěná původní mačkárna.
  - Autor: Filip Brus.

- 12) Fotografie původní knížecí hájovny na Dolní Dobré Vodě.
  - Autor: Filip Brus.
- 13) Fotografie kaple v roce 1896.
  - Zdroj: Isergebirgs-Rundschau, 2014, č. 1, str. 3.
- 14) Fotografická pohlednice kaple po jejím rozšíření v roce 1932.
  - Zdroj: Soukromý archiv Josefa Cermana.
- 15) Fotografie kaple v roce 2017.
  - Autor: Filip Brus.
- 16) Pohlednice Gutbrunnwarte z prvních let po dostavění.
  - Zdroj: Soukromá sbírka autora.
- 17) Pohlednice Gutbrunnwarte z druhé poloviny 20. let.
  - Zdroj: Soukromá sbírka Wenera Krause.
- 18) Pohlednice zobrazující výhled z Gutbrunnwarte.
  - Zdroj: Soukromá sbírka Wenera Krause.
- 19) Pohlednice zobrazující také honosný interiér Gutbrunnwarte.
  - Zdroj: Soukromá sbírka Wenera Krause.
- 20) Fotografie hlavního vchodu do Gutbrunnwarte po dlouhých letech chátrání v roce 1969.
  - Autor: Petr Krátký.
- 21) Fotografická pohlednice z odhalení pomníku a jeho svěcení v roce 1926.
  - Zdroj: Soukromý archiv Josefa Cermana.
- 22) Fotografie závodu motocyklů, na které je patrné poškození pomníku (60. léta).
  - Autor: Bohuslav Kohout.
- 23) Fotografie pomníku v roce 2018.
  - Autor: Filip Brus.
- 24) Fotografie zobrazující vodojem v roce 2016.
  - Autor: Filip Brus.
- 25) Fotografie po otevření vyhlídky v roce 1902.
  - Zdroj: Soukromý archiv Josefa Cermana.
- 26) Fotografie Schnuppsteinu v roce 2017.
  - Autor: Filip Brus.

10 Přílohy

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

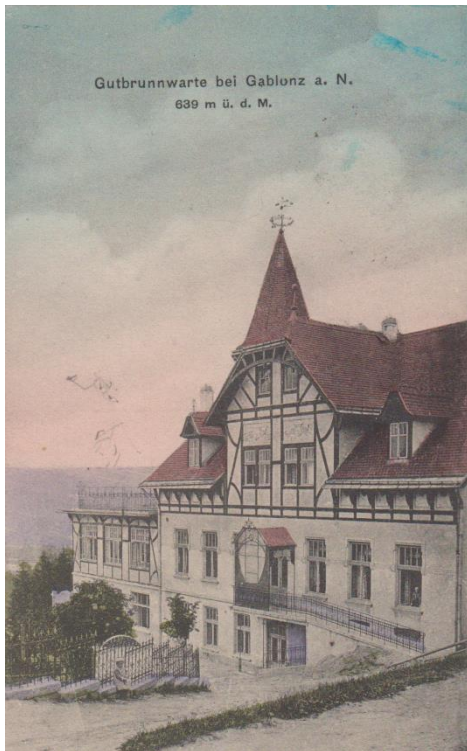

13.

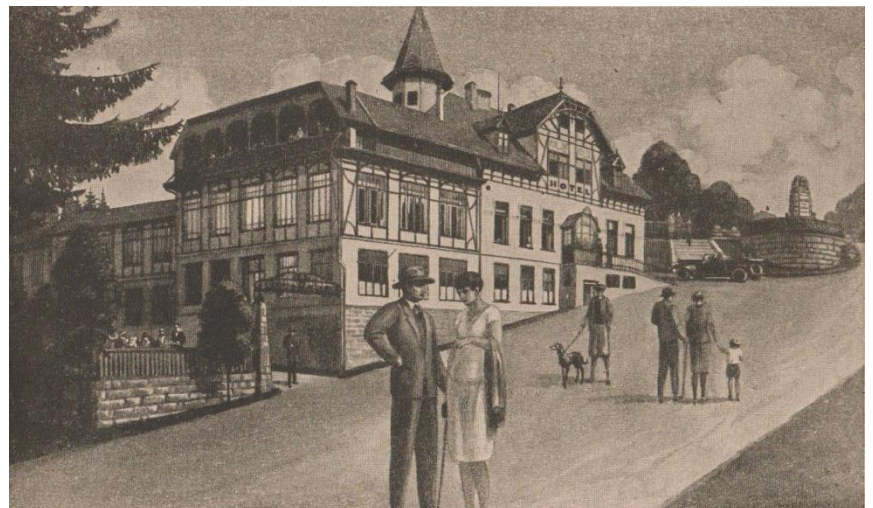
14.

16.

15.

17.

18.

20.

21.

22.

19.

23.

25.

24.

26.